

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A
REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

BOHUSLAV ROZBOUD, DiS.

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A
REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**BEZDOMOVECTVÍ Z POHLEDU TRESTNÍHO
A SPRÁVNÍHO PRÁVA**

Autor práce: Bohuslav Rozboud, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2013

P r o h l a š u j i, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby moje práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce panu Mgr. Bc. Josefovi Kříhovi za metodické vedení práce a dále paní PhDr. Lence Havelkové, Ph.D. za neocenitelné rady při jejím zpracování. Dále bych chtěl poděkovat své rodině za trpělivost, kterou se mnou měla po celou dobu mých studií.

ABSTRAKT

ROZBOUD, B. Bezdomovectví z pohledu trestního a správního práva : Bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2013. 59 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Bc. Josef Kříha.

Klíčová slova: Bezdomovec, chudoba, pomoc, přestupek, trestný čin

Tématem této bakalářské práce je bezdomovectví jako sociálně patologický jev současné společnosti, kdy věcná část bakalářské práce formou teoretického postihu analyzuje bezdomovci páchané skutky z pohledu trestního i správního práva. V úvodní části této práce bude vysvětleno základní pojmosloví a východiska, dále bude teoretickým způsobem poukázáno na rozdíly mezi správněprávními a trestněprávními konsekvencemi páchaných skutků, kterých se mohou dopouštět právě bezdomovci. Tato bakalářská práce dále v širším smyslu postihuje nejen různé formy protiprávního jednání bezdomovců, kterého se tito jedinci mohou dopouštět, ale i formy poskytované sociální pomoci, které se bezdomovcům nabízí. Teoretická část bakalářské práce bude obohacena o výzkum, kdy za pomoci kvantitativní výzkumné metody dotazníkového šetření se pokusíme odpovědět na otázku, zda mají bezdomovci snahu o znovu začlenění do majoritní společnosti a co jsou schopni a ochotni pro získání tohoto stavu udělat.

ABSTRACT

ROZBOUD. B., Homelessness from the perspective of criminal and administration law : Bachelors thesis. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2013. 59 p. Supervisor : Mgr. Bc. Josef Kříha.

Key words: Displaced person, poverty, support, offence, crime

The topic of this bachelor's thesis is homelessness as a socio-pathological effect of contemporary society, where the substantive part is analysing, in a theoretical form, the committed acts of homeless people from the criminal and legal point of view. In the introduction of this thesis there are going to be explained the basic terminology and resources and in following text referred differences between criminal and legal law and their application into the consequences of the committed acts, which could be made just by homeless people. This bachelor thesis generally deals with an issue of homelessness and furthermore with illegal behavior of homeless people and potential social support for them. Last but not least in this thesis will be made a research, which should help to answer question if homeless people really want to incorporate into major society and what they are doing for it.

OBSAH:

Úvod	7
1 Cíle a metodika bakalářské práce	9
2 Bezdomovectví	11
2.1 Pohled do historie.....	11
2.2 Domov vs. bezdomovec	12
2.3 Typy bezdomovectví	14
2.4 Příčiny bezdomovectví	17
3 Formy protiprávního jednání	20
3. 1 Správní delikty	20
3. 2 Přestupky	22
3. 2. 1 Přestupky proti veřejnému pořádku.....	23
3. 2. 2 Přestupky proti majetku	28
3. 2. 3 Ostatní přestupky.....	29
3. 2. 4 Sankce za přestupky	31
3. 3 Trestné činy.....	33
3. 3. 1 Pojem trestného činu	33
3. 3. 2 Nejčastěji bezdomovci páchané trestné činy	34
3. 3. 3 Ostatní trestné činy	37
3. 3. 4 Druhy trestních sankcí	38
4 Možnosti pomoci	40
4. 1 Sociální služby	40
4. 2 Organizace zabývající se pomoci bezdomovcům	42
4. 3 Další možná řešení pomoci.....	43
5 Výzkum	45
5. 1 Výběr respondentů	45
5. 2 Dotazníkové šetření.....	46
5. 3 Vyhodnocení příčin vzniku bezdomovectví	47
5. 4 Vyhodnocení ostatních otázek průzkumu.....	48
5. 5 Odpověď na hlavní cílovou otázku	50
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	56
Seznam tabulek	60
Seznam příloh	61

Je obdivuhodné, jak zákon měří každému stejně.
Zakazuje bohatým, stejně jako chudým,
spát pod mostem, žebrať na ulici a krást jídlo.

Anatole France

Úvod

Bezdomovec neboli člověk bez domova je součástí moderní společnosti. Ač si to někteří lidé nechtějí připustit, je to tomu tak. Bezdomovci se velmi často pohybují v centru velkých měst, kde je dostatečný pohyb lidí, od kterých mohou vyžebrať nějaký drobný peníz či dostat jídlo a pití. Velmi přirozeným jevem u bezdomovců je fakt, že obchází odpadkové koše a hledají tam, ať už nějaké vratné láhve, které smění za peníze, nebo právě něco k jídlu. Současným trendem je skutečnost, že počet lidí, kteří přijdou o střechu nad hlavou, přibývá. Příčin tohoto společensky nežádoucího stavu je několik a v této bakalářské práci budou náležitě popsány.

Pro některé bezdomovce, kteří se nedopouští běžně trestné činnosti, je vcelku přirozeným jevem, že s přicházejícím zimním obdobím, se i tito jedinci mohou dopustit různorodé trestné činnosti, kdy se mimo jiné mohou dopustit trestného činu v souladu s ustanovením § 205 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“). Tito pachatelé trestné činnosti se v tomto období mohou nechat omezit na osobní svobodě, kdy v těchto případech má policejní orgán oprávnění dle ustanovení § 76 odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“) omezit osobní svobodu pachatele podezřelého ze spáchání trestného činu. Druhým případem je zadržení osoby podezřelé dle ustanovení § 76 odst. 2 trestního řádu, kdy osobní svobodu osoby, která je podezřelá ze spáchání trestného činu smí omezit kdokoli.¹ Motivem k přiznání ke spáchanému deliktu může být pro bezdomovce skutečnost, že nemají co ztratit, a současně doufají, že zimu přečkají za zdmi věznice, kde budou mít pravidelný příjem jídla, pití a samozřejmě sociální vybavení. V případě, že dostanou „jen“ podmíněný trest odnětí svobody, proces se u některých bezdomovců bude opakovat do té doby, než takového bezdomovce soud pravomocně odsoudí k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

¹ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1961, částka 66, s. 526.

Zamyslete se nad pácháním protiprávního jednání bezdomovců sami, ale dle autorova názoru neexistuje člověk bez domova, který by se za čas strávený na ulici, nedopustil žádného protiprávního jednání. Tato skutečnost může být dána společenským postavením bezdomovců, které je může nutit k páchání přestupků a trestné činnosti. Tuto domněnku mohou potvrdit jen sami bezdomovci či příslušné evidence ať už orgánů činných v trestním řízení či správních orgánů. Tuto skutečnost je ovšem velmi těžké potvrdit, neboť existují bezdomovci, kteří si nechtějí tuto skutečnost připustit.

Jelikož autor této bakalářské práce slouží u Policie České republiky v centru Prahy, kdy je služebně zařazen ve funkci vrchní asistent na Oddělení hlídkové služby, která je situována v ulici Krakovská, tak se denně setkává v rámci hlídkové služby, kterou provádí ve svěřeném úseku z pravidla na Václavském náměstí s bezdomovci, kteří se v daném úseku vyskytují. Teoretická část této práce bude proto obohacena o praxeologicky uchopené konsekvence. Autor, ostatně jako všichni jeho kolegové, dále pozoruje jejich chování, protiprávní jednání (jak v rovině správního, tak i v rovině trestního práva), kterého se bezdomovci mohou dopouštět. V případě zjištění porušení či ohrožení veřejného pořádku nebo bezpečnosti provádí příslušné služební úkony nebo podle potřeby zákroky, a současně pozoruje reakce ostatních nezúčastněných osob, které se mohou vyskytovat na místě prováděného úkonu. Jedna z forem plnění úkolů v souladu s § 2 zák. č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky (dále jen „zákon o Policii“) je hlídková služba.² Hlídková služba je dále upravena Závazným pokynem policejního prezidenta č. 110/2008, který jsou všichni policisté povinni dodržovat. Inspirací pro téma bakalářské práce “Bezdomovectví z pohledu trestního a správního práva“ byla právě skutečnost, že k životu bezdomovců má autor této práce díky svému služebnímu zařazení při provádění náplně hlídkové služby, hodně blízko.

² ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb. o policii České republiky. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91, s. 4086.

1 Cíle a metodika bakalářské práce

Jedním z hlavních cílů předkládané bakalářské práce je charakterizovat a poukázat metodou analýzy a syntézy na problematiku vzniku bezdomovectví. Příčin, které přivedou člověka až na samý okraj, mnohdy i za okraj lidské společnosti jsou převážně sociálního rázu, což potvrzuje výzkum, na který se odkazuje ve svém článku paní Eduarda Herczková.³ V této práci bude poukázáno na nejčastější faktory vzniku bezdomovectví, kteří daní jedinci nedokážou či již nechtějí překonat a tak jim nezbude nic jiného než se dát na dráhu bezdomovce.

Dílčím cílem práce je popsat protiprávní jednání, kterého se bezdomovci dopouštějí, a to jak z pohledu trestního práva, tak i v rovině správního práva. Mnozí lidé zastávají názor, že bezdomovci jsou neškodní jedinci, kteří nemají možnosti ani prostředky, jak druhým uškodit, na druhé straně existují lidé, kteří se již stali obětí trestného činu nebo přestupku, kdy jim bezdomovec mohl způsobit škodu např. na majetku. V tzv. adhezním řízení se poškozený může domáhat náhrady škody, ale role poškozeného je v tomto případě nevděčná neboť vymahatelnost škody je vzhledem k majetkovým a sociálním poměrům bezdomovců neúčinná.

Bezdomovci velmi často překročí hranici zákona, neboť ve snaze přežít na ulici mohou páchat správní delikty, kdy na území hlavního města Prahy převládají přestupky proti veřejnému pořádku a majetku. Společenská škodlivost je v těchto případech relativně malá, ale bezdomovci vzhledem ke svým omezeným možnostem mohou mít na rozdíl od ostatních členů společnosti rozpoznávací a ovládací schopnosti omezené a tak se místo přestupku velmi snadno mohou dopustit trestného činu, čímž způsobí poškozeným vyšší škodu. Je pochopitelné, že za spáchaný trestný čin hrozí jeho pachateli vyšší trest, ale ani zákonodárcem stanovený takový trest bezdomovce nemusí odradit, vidina většího zisku může být pro ně silnější motivací. Metodou komparace bude poukázáno na rozdíly mezi přestupky a trestnými činy, včetně sankcí, které umožňuje za jednotlivé skutky uložit česká legislativa.

V této práci se také zmíníme o možnostech pomoci této specifické skupině lidí, kteří žijí na okraji společnosti a mnozí je odsuzují ať už jen na základě jejich nevábných zevnějšků či vzhledem k negativním zkušenostem, které s bezdomovci mají. V dnešní

³ HECKZKOVÁ, E. *Bezdomovci a my* [online]. 2012 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.getsemany.cz/node/292>>.

době existuje mnoho organizací a projektů, které pomáhají těmto jedincům, s kterými se v této práci můžete seznámit.

Ve výzkumné části této práce bude za pomoci užití kvalitativní výzkumné metody dotazníkového šetření a provedených rozhovorů snaha zjistit, zda mají bezdomovci zájem o zařazení se zpět do majoritní společnosti, tedy mezi většinu obyvatel, kteří žijí normální život – mají kde bydlet, chodí do práce, mají své zájmy, koníčky a především rodinu a přátele, kteří svému příbuznému podají v nepříznivé situaci pomocnou ruku. Výsledná data budou na základě komparace a dedukce dále zpracována a vyhodnocena.

Dílčím cílem výzkumu je zjistit skutečnost, co pro takový návrat bezdomovci podnikají a jak se jim daří splnit si tento vytyčený cíl, kterého mnohdy není snadno naplnit. Respondenty dotazníkového šetření a rozhovorů je skupina tzv. zjevných bezdomovců, tedy bezdomovců, které snadno rozeznáme od ostatních lidí, především vzhledem k jejich ošacení, zanedbaného zevnějšku a v neposlední řadě odlišného způsobu chování. Tito respondenti se pohybují v centru hlavního města Prahy a v jeho nejbližším okolí. Za účelem obohacení práce a k vypracování teoretické a především výzkumné části bude také použito výzkumné metody přímého pozorování. Tato metoda pomohla aplikovat zjištěné postřehy a zvyklosti ze života bezdomovců do této práce.

2 Bezdomovectví

Bezdomovectví. Pod tímto termínem si každý ze čtenářů představuje něco jiného. Co člověk, to vlastní názor a jiný pohled na tento fenomén. Ano, to je v pořádku. V této kapitole se seznámíme s historií samotného bezdomovectví, budou vysvětleny základní pojmy, typologie bezdomovectví a dále jsou zde popsány názory a pohledy různých autorů, kteří se problematikou bezdomovectví zabývají.

2.1 Pohled do historie

V dobách starověkého Řecka nebylo bezdomovectví známo tak jako v dnešní moderní době. V této době se za bezdomovce dali označit těžce nemocní a postižení lidé, kteří neměli jinou možnost než se stát žebrákem a čekat na almužnu, kterou jim poskytovali lidé, především z vyšších vrstev, za což se dokázali skromně najíst a přežít do dalšího dne. Se samotným pojmem bezdomovectví se nesetkáváme ani ve středověku, ale přibylo potulných lidí čili tuláků, kteří se z různých koutů světa stahovali do měst nebo větších vesnic, kde opět očekávali, že se jim dostane nějaké almužny. V dnešní době bychom takové jedince jistě za bezdomovce označili.

Dle Pavla Himla⁴ ještě koncem středověku neexistoval žádný institut, který by registroval jednotlivé lidi, a tudíž společnosti byl pohyb jedince lhostejný. Na nového a neznámého člověka ve vesnici pohlíželi tamní obyvatelé jako na cizince a ani je nenapadlo, že takový člověk nemá svou střechu nad hlavou. Autor zde používá termín *usedlost*, kdy být *usedlý* a tedy někomu patřit se začal užívat v raném novověku. Zde tehdejší vrchnosti začali mít poprvé přehled o svých poddaných a jejich pohybu, tito poddaní byli většinou usedlí na venkovských statcích, museli sloužit svému pánovi, ale měli alespoň kde bydlet. Člověk, který nikam nepatřil, nebyl usedlý a neměl tak stálé obydlí se začal označovat jako tulák, země-tulák, vagant či vagabund.

Dle Martina Rheinheimera byly bezdomovectvím na přelomu 17. a 18. století, tedy na počátku rozvoje průmyslu, ohroženy mnohem více ženy než muži. Důvod byl jednoduchý – ženy neměly postavení jako muži. V případě, že by byla žena odkázaná sama na sebe, musela mnohem usilovněji pracovat, neboť si přišla na menší plat, než by za stejnou práci dostal muž. Větší možnosti měly ženy ze středních a vyšších tříd, které

⁴ HIML, P. *Zrození vagabunda*, Praha, 2007, s. 15-16.

měly možnost převzít podnik po muži, který zemřel. Na ženy z nižších vrstev zbývaly pouze podřadné práce a tím jejich hmotná životní situace byla na pomezí chudoby.⁵

Určitá část žen se z existenčních důvodů rozhodla k prostituci, která se postupem času začala integrovat do nevěstinců. Ovšem prostitutky nebyly společností uznávány, měly nevýhodné postavení, velmi často byly ponižovány a také se staly obětí obchodu se ženami. Když se takové ženě podařilo dostat z ulice do veřejného domu, moc si nepolepšila, majitelé nevěstinců podobné ženy dostali do finanční tísně, kdy ženy byly pro ně nuceny pracovat dlouhé měsíce i roky aniž by se dostaly z dluhů.⁶

Bezdomovectví moderní doby si každý ze čtenářů jistě dokáže představit a zjevného bezdomovce pozná i malé dítě. Dle autorů knihy *Bezdomovectví* došlo k nárůstu bezdomovců na území Československa v roce 1989, tedy s pádem komunismu. Autoři uvádějí, že bezdomovectví jako takové sice existovalo, ale bylo v rámci možností skryté, neboť samotný režim nepřipouštěl, aby člověk někam nepatřil a neměl zaměstnání. V opačném případě takovému jedinci hrozilo trestní stíhání pro příživnictví. Jednalo se o lidi, kteří z různých důvodů nemohli bydlet u své rodiny, neměli vlastní byt a ve většině případů si vydělávali těmi nejhoršími pracemi. Velmi často bydleli v ubytovnách v blízkosti svého pracovního působení.⁷ Oproti tomuto názoru stojí tvrzení, že počet bezdomovců na našem území se zvýšil skokově, a to v roce 1990 kdy po udělených amnestiích tehdejšího prezidenta Václava Havla došlo k propuštění na 15 tisíc osob z našich věznic v relativně krátké době a stovky těchto propuštěných lidí zůstalo na ulici bez možnosti či snahy najít si bydlení a práci.⁸

2.2 Domov vs. bezdomovec

Domov, pod tímto slovem si každý z nás představuje něco jiného. Nejčastěji se člověku vybaví svůj dům či byt, ať už v osobním vlastnictví nebo v podnájmu, kde tráví podstatnou část svého osobního volna. Velká skupina lidí vzpomene na rodinu, kde jednotlivec je obklopen péčí a láskou otce a matky, případně dalšími členy rodiny, dále pak na teplo rodinného krbu, na pohodu, ale i samozřejmě na starosti, které život sám přinese. Domov je místem, kde si jedinec osvojuje základní lidské zvyklosti, které mu pomůžou k určitému životnímu stylu. Je místem, kde by každý měl vědět, co znamená síla domova a rodiny, která by člověku měla pomoci i v nepříjemných okamžicích, které

⁵ RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti*, Praha, 2003, s. 44-46.

⁶ RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti*, Praha, 2003, s. 56-58.

⁷ NOVOTNÝ, P., PRŮDKOVÁ, T. *Bezdomovectví*, Praha, 2008, s. 9.

⁸ HRADECKÝ, I. *Profily bezdomovství v České republice*, Bruxelles, 2005, s. 6.

život sám přinese. Na druhou stranu existují lidé, kteří na otázku – co si představí pod pojmem domov – odpoví, že domov jim už nic neříká, že to je dávno, kdy patřili do rodiny, která měla o ně zájem. Několik lidí naopak s úsměvem na tváři odpoví, že mají domov všude a nikde zároveň. Svým způsobem může být takový člověk spokojený, ale otázkou je na jak dlouho.

V sociologickém slovníku se dočteme, že domov je: “Souhrn bližních, se kterými jedinec strávil na jednom místě delší období svého života, přičemž má k těmto lidem i místu hluboký citový vztah. V moderní společnosti žije jedinec během svého života mnohdy ve více domovech. Domov je tedy možno vytvářet a není vázán na nezaměnitelné místo a osoby.”⁹

„Manželství, rodina a domov má být zázemím člověka. Domov je totiž víc než nádražní peron, kam se přichází, kudy se prochází, odkud se nepřetržitě odchází. Není ani nocležna, ani příležitostná stravovna.“¹⁰

Na druhou stránku se nabízí otázka: Kdo je to vůbec bezdomovec, jaké vlastnosti ho plně charakterizují? Jak se do takové situace dostal, co byla hlavní příčina? Odpovědi na tyto a další otázky nám pomůže odhalit specifický život bezdomovců.

„Termínem bezdomovec je označována osoba, nemající domov či možnost dlouhodobě využívat nějaké přístřeší. Termín bezdomovectví pak označuje způsob života této osoby a existenci tohoto jevu. Bezdomovectví je nejvíc patrné v chudších a odlehlejších částech velkoměst a většinou je spolu s dalšími negativními faktory, doprovázeno sociální izolovaností a psychickým strádáním.“¹¹

Pan Ilja Hradecký¹² ve své knize *Bezdomovství – extrémní vyloučení* uvádí, že bezdomovectví je nejlépe definováno jako kontinuum podmínek a potřeb. Ve společnosti zde máme skupinu osob, která nemá střechu nad hlavou. Tito spí, kde se jim líbí, například přímo na ulici, na lavičce v parku nebo na nádraží, případně ve squatech (squat je nemovitost, používaná bez nájemní či kupní smlouvy, případně na základě předpokladu, že nemovitost byla vlastníkem opuštěna a tedy nikomu nepatří; v České republice může být takové jednání posouzeno jako trestný čin podle § 208 trestního zákoníku - neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru). Na

⁹JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Praha, 2001, s. 65.

¹⁰PROCHÁZKA, J. *Citáty* [online]. 2012 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW: <<http://citaty.kukulich.cz/temata/domov>>.

¹¹*Bezdomovectví* [online]. 2012 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW: <<http://bezdomovci.estranky.cz/clanky/definice-bezdomovectvi.html>>.

¹²HRADECKÁ, V., HRADECKÝ, I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, Praha, 1996, s. 57.

druhé straně existují lidé, kteří sice mají nějaké to zázemí v podobě střechy nad hlavou, ale jejichž ubytování je nejisté, ať už z důvodu neplacení nájemného či nevyhovující budovy, kde zrovna žijí. Mezi těmito dvěma krajnostmi se pohybují lidé v různých životních situacích. Jedná se o ty, kteří mají nouzové ubytování jisté na různě dlouhou dobu, mají tedy sice samostatné bydlení, ale zároveň se jim nedostává základního zdravotního a jiného životního standardu důležitého pro důstojný způsob života.

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“) nabízí dva pojmy, a to “osoba bez přístřeší“ a “osoba v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“.¹³

Když svoji pozornost přesuneme do sociologického slovníku, dočteme se, že pojem bezdomovectví označuje:¹⁴

- právní situaci lidí, kteří nemají občanství (státní příslušnost) žádného státu, anebo situace lidí, kteří nemají místo trvalého pobytu,
- životní situace lidí bez přístřeší, kteří sice z úředního hlediska trvalý pobyt „papírově“ mají, ale nežijí v něm; postrádají pevný, pravidelný a přiměřený příbytek k přenocování.

V této práci se bude dále používat převážně výraz “bezdomovec“ neboť tento název pro člověka bez domova je obecně známý a každý, kdo slyší tento termín “bezdomovec“ ví, o čem je řeč.

2.3 Typy bezdomovectví

Obecně známé je následující členění bezdomovectví z poloviny 90. let 20. století

- Zjevné – jedná se tu o skupinu osob, které na první pohled poznáme. Jsou to lidé, kteří jsou špinaví, nosí otrhané a znečištěné oblečení, v neposlední řadě zapáchají. Vyskytují se především v oblastech nádraží, parků a v centrech velkých měst, kde je vysoký pohyb lidí. Často je vidáme mít v ruce krabicové víno či láhev piva a nesmí chybět cigareta. Tato skupina bezdomovců nemá kde přespávat, v letních měsících jim to

¹³ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37, s. 1272-1273.

¹⁴JANDOUREK, J., *Sociologický slovník*, Praha, 2001, s. 39.

nevadí, vždycky se někde vyspí. V zimních měsících vyhledávají nocleh v různých azylových domech. S touto skupinou bezdomovců se jistě každý z nás již v životě setkal.

- Skryté – mezi skryté bezdomovce řadíme ty, kteří na první pohled jako bezdomovci nevypadají, ale i přesto nemají stálé přístřeší. Velmi často spí různě pod mostem, ve sklepích, opuštěných domech či bytech. Nesmíme zapomenout také zmínit skupinu osob, kteří přespávají u svých známých, nemaje svého vlastního bydlení. Kolik takovýchto lidí ve skutečnosti je, můžeme pouze odhadovat.
- Potencionální – potencionální bezdomovectví je svým způsobem hrozba pro všechny lidi. Nejrizikovější skupinou obyvatel jsou však ti, kteří mají sice stálý příjem, ale nemají své bydlení a přespávají po ubytovnách či noclehárnách, případně mají nájemní smlouvu na dobu určitou. Další rizikovou skupinou jsou osoby, které opouští různé zařízení typu věznice, dětské domovy, diagnostické ústavy apod.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2008 vydal studii, která se zabývá problematikou bezdomovců. V této studii, na základě evropského členění, rozlišují následující typy bezdomovectví, kdy bezdomovec je:¹⁵

- 1) bez střechy – přežívající venku, případně v noclehárně,
- 2) bez bytu – v ubytovnách pro bezdomovce, osoby bez možnosti bydlení ve zdravotnických a sociálních zařízeních, ve věznicích,
- 3) v nejistém bydlení – u příbuzných, v bytě bez právního nároku, ve výpovědi z bytu,
- 4) v nevyhovujícím bydlení – boudy, chatrče, maringotky, na pracovišti, přelidněné byty.

„Ve výše uvedených kategoriích jsou jak bezdomovci, tak lidé bezdomovectvím ohrožení. Na základě této typologie je možno jednak vytvářet pracovní definice

¹⁵ ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, Praha, 2008, s. 23.

a především individuálně přistupovat k jednotlivcům při práci s nimi. Všechny výstupy je následně potřeba ověřovat v praxi.¹⁶

Jedním z dalších možných dělení je dělení podle pohlaví. Ano, je to tak, i některé ženy nemají tzv. střechu nad hlavou. V porovnání s muži jich je mnohem méně, ale nesmíme na ně zapomínat. Existují určité odlišnosti mezi pohlavími, kdy ženy vykazují více sebekázně, jsou solidárnější, na druhou stranu jsou velmi plaché, submisivní a bázlivé, což nejsou vhodné vlastnosti pro život na ulici, ale zároveň se dokážou lépe adaptovat. Muži naopak jsou dominantnější, méně než vyloučené ženy umí spolupracovat, nejsou tak cílevědomí jak ženy. Dříve zatrpknou a jsou skeptičtější, nejsou tak spolehliví. Ženy také povětšinou volí spíše latentní způsob žití na ulici, neboť pohled na bezdomovce – ženu vyvolává v očích veřejnosti mnohem větší opovržení než je tomu u mužů. Znatelným rozdílem mezi bezdomovectvím mužů a žen je v tom, že muži bezdomovci povětšinou nebyli ženatí, kdežto většina žen, které se ocitly na ulici, byly v minulosti vdané či rozvedené.¹⁷

Rozdělit bezdomovce lze i podle věku. Už dávno neplatí, že bezdomovec je stařík, který veškeré životní úspory propil, ztratil střechu nad hlavou a teď brázdí ulice, v ruce tašku, což je v mnoha případech jeho veškerý majetek. V dnešní době se přirozeně setkáváme i s mladší generací bezdomovců.

„Bezdomovství obecně je nejvíce koncentrováno ve velkých městech; bezdomovci v Praze tak často pocházejí z různých částí republiky. Dle Sčítání bezdomovců provedeného v roce 2004 (Hradecký et al. 2004) se v Praze pohybovalo zhruba 3000 lidí bez přístřeší. Při sčítání bylo celkem zaznamenáno 3096 bezdomovců (tzv. zjevných bezdomovců, osob bez přístřeší nebo bez bytu), z toho 2662 mužů (86 %) a 434 žen (14 %). Na základě subjektivních odhadů zařazovali sčítací komisaři při sčítání bezdomovců osoby do tří věkových kategorií. Nejvíce bezdomovců spadalo do kategorie 25-60 let (72,8 %), následovala kategorie do 25 let (14 %) a nad 60 let (8,5 %); odhadnout věk se nepodařilo u 140 osob (4,5 %).“¹⁸

¹⁶ ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, Praha, 2008, s. 23.

¹⁷ HRADECKÁ, V., HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, Praha, 1996, s. 43-45.

¹⁸ MIKESZOVÁ, M. *Bezdomovství v Praze a ve větších městech Středočeského kraje* [online]. 2010 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW:

<<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=346&lst=106>>.

2.4 Příčiny bezdomovectví

Příčiny bezdomovectví jsou různé. Je to například: ztráta zaměstnání či bydlení, nízká úroveň životního minima, nedostatek cenově dostupného bydlení, zadluženost, rozvod či rozpad rodiny, rozchod partnerů žijících spolu tzv. na hromádce, otřesné rodinné podmínky (týrané či sexuálně zneužívané ženy nebo děti, ženy či děti alkoholiků...), psychické a citové zhroucení, odchod z dětských domovů, kde mladí lidé nemohou po vyučení a dosažení plnoletosti dále zůstat, propuštění z vězení, smrt blízké osoby, osamělost, nesamostatnost, stáří, dlouhé čekací doby na umístění v domově důchodců, mentální retardace, fyzická či psychická choroba, alkoholismus, drogy, hráčství či jiná závislost, uprchlictví, migrace...

„Podle výzkumů je nejčastější příčinou bezdomovectví ztráta zaměstnání (23 %), následuje rozvod (20 %), odchod z rodiny (11 %), výkon trestu (5 %), špatné hospodaření (3 %), výstup z ústavního zařízení (2 %). Jiné příčiny tvoří 29 %, a pouze u 7 % bezdomovců má jít o dobrovolné rozhodnutí (ovšem i zde je třeba vzít v úvahu jejich psychický stav a další okolnosti).“¹⁹

Jak je výše uvedeno, příčin bezdomovectví je velké množství. Obecně lze faktory, ovlivňující vznik bezdomovectví rozdělit na objektivní a subjektivní.

Mezi objektivní faktory můžeme zařadit zejména míru nezaměstnanosti v daném městě či regionu, sociální politikou daného státu, případně panujícími politickými a společenskými poměry v konkrétní zemi. Mezi subjektivní faktory pak můžeme zařadit veškeré vlivy, které konkrétně působí na jedince žijícího ve společnosti. Jsou to především faktory materiální, vztahové či osobnostní. Příčiny bezdomovectví můžeme z hlediska jedince rozdělit na vnitřní a vnější. Vnější podmínky neboli objektivní faktory jsou oblastí mimo jedince, které jedinec nemůže ovlivnit. Vnitřní podmínky, nebo také subjektivní faktory, jsou ty, které s jedincem přímo souvisí. Je těžké je ovlivnit, jsou ale na rozdíl od vnějších zřetelnější a viditelnější. Mezi vnější příčiny řadíme ekonomickou a politickou situaci a celkové společenské klima, dále pak nezaměstnanost, chudobu, úroveň zabezpečení ve stáří a nemoci, finanční (ne)dostupnost bydlení, institucionální příčiny a další. Do této oblasti příčin patří také mladí lidé propuštění po dovršení osmnáctého roku z ústavního zařízení, kde do té doby žili a nenaučili se do této chvíle fungovat ve společnosti. V podobné situaci jsou i lidé

¹⁹HECZKOVÁ, E. *Bezdomovci a my* [online]. 2012 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.getsemany.cz/node/292>>.

po propuštění z výkonu trestu, kdy v době uvěznění přišli o byt a rodinné a další vazby a nyní se nemají kam vrátit.²⁰

„Vnitřní příčiny bezdomovectví zahrnují materiální, vztahové a osobní podmínky jednotlivců a rodin. Pod materiálními podmínkami si lze představit např. nízký příjem, ztrátu zaměstnání, zadluženost, ztrátu bydlení atd. Dlouhodobá nezaměstnanost vede ke ztrátě pracovních návyků, v některých případech i kvalifikace (mění se výrobní technologie a pracovní postupy) a především sebedůvěry – člověk, který několik let nepracoval, nevěří, že ještě něco umí, nechce tedy pracovat ve svém oboru, přestože má šanci. Řada bezdomovců postrádá také sociální dovednosti nezbytné pro získání a udržení zaměstnání. Vztahové podmínky zahrnují nefunkční rodinu, manželské konflikty, absenci rodinného zázemí, narušené vztahy atd. Do osobnostních faktorů patří prožitá tělesná či duševní choroba, poruchy osobnosti, prožitá traumata (smrt blízké osoby, sexuální zneužívání v dětství, týrání, závislosti rodičů na návykových látkách) atd.“²¹

V dnešní moderní a uspěchané době si lidé velmi často půjčují peníze ať už v řádech tisíců nebo v případě například hypotéky statisíců až milionů. V současné době si lidé půjčují na cokoli, v některých případech i zbytečně. Zadlužený člověk může mít blízko k tomu, aby nemohl splácet své závazky. K tomu stačí nečekaná ztráta zaměstnání či rozpad rodiny, kdy jeden z manželů či partnerů byl závislý na příjmu toho druhého. Častým případem může být i nevyhovující zdravotní stav např. způsobením tělesného poškození, kdy delší doba rekonvalescence způsobí snížení příjmu a tudíž přísunu peněz do rodinného rozpočtu.

V případě neschopnosti splácet své dluhy se lidé mohou dostat do tzv. začarovaného kruhu, kdy problémy se splácením řeší dalšími půjčkami, což je cesta mnohdy až na ulici. Banky a různé nebankovní společnosti nabízející rychlé půjčky i bez věřitele pak mají volnou cestu kolikrát až k veškerému majetku dlužníka. Takový člověk záhy přijde o střechu nad hlavou a tím se z něj stane bezdomovec. V těchto případech dost záleží na rodině a přátelích, jestli danému jedinci dokážou a chtějí podat pomocnou ruku.

Můžeme zde jako příklad uvést jednu rodinu, která bydlí v malé obci v okrese Strakonice, která je silně ohrožena stát se bezdomovci. Důvod je jednoduchý.

²⁰ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*, Praha, 2008, s. 15-16.

²¹ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*, Praha, 2008, s. 16.

Manželský pár si pořídil několik půjček, které postupem času nebyli schopni splácet. Jejich dcera jim poprvé pomohla, ale musela díky tomu prodat pod cenou byt, který zdělila po dědečkovi. Rodině zbyla nemalá částka peněz, které ovšem záhy utratili. Postupem času si opět sjednali několik půjček, když si tyto půjčky převedli na jednu a tím krátkodobě vyřešili nastávající opětovný problém. Mezitím si také pořídili domek, kdy si půjčili od jedné nebankovní instituce. Zhruba jeden rok nebyl žádný problém, ale pak se jejich domek náhle objevil v nabídce nemovitostí s tím, že je tento dům v důsledku neplacení půjčky v dražbě.

Důvodem byl fakt, že otec rodiny, který měl tuto půjčku platit, jednoduše neplatil. Okolí této rodiny bylo překvapeno skutečností, že necelý měsíc před konáním dražby tento muž získal další půjčku, takže zatím o střechu nad hlavou nepřišli. Důsledkem tohoto problému byl rozvod zmíněných manželů.

Jednou, byť ne tak častou, příčinou faktu, že se člověk stane bezdomovcem, je bezdomovectví jako životní styl. Takovým lidem, kteří se rozhodnou žít jako bezdomovec se jejich okolí nemůže kolikrát divit. Přijdou tak téměř o všechny povinnosti a starosti, které musí člověk ve svém životě řešit, spadne z nich obrovský kámen odpovědnosti. Na druhou stranu mu vzniknou nové a možná i nečekaně těžké starosti, kdy i primární lidské potřeby jako je příjem potravy, mohou být na ulici dost náročné je uspokojit.

3 Formy protiprávního jednání

Pod pojmem protiprávní jednání si lze představit prakticky všechny skutky, které porušují či ohrožují platnou a účinnou právní normu. Obecně se dá říci, že jde o porušení zákona, respektive jeho části, kdy dojde k naplnění skutkové podstaty přestupku či jiného správního deliktu nebo dokonce trestného činu. V této kapitole se seznámíme s nejčastějšími trestnými činy a přestupky, kterých se dopouští osoby, nemající stálou střechu nad hlavou. Dále se seznámíme se sankcemi, které za dané skutky umožňuje uložit česká legislativa.

3.1 Správní delikty

Správním deliktem rozumíme protiprávní jednání, jehož znaky jsou stanoveny zákonem, za které ukládá správní orgán (úřad) trest stanovený normou správního práva. Aby se jednalo o správní delikt, musí být naplněny všechny jeho znaky:²²

- jednání – je projev lidské vůle ve vnějším světě (konání či opomenutí takového jednání, k němuž byla odpovědná osoba dle okolností a svých poměrů povinna),
- protiprávnost – znamená, že jednání je v rozporu s právem, je jím tedy porušena nebo nesplněna právní povinnost stanovená zákonem,
- trestnost – se spácháním správního deliktu zákon spojuje hrozbu trestem,
- odpovědná osoba – je fyzická či právnická osoba, která je způsobilá k jednání,
- zavinění – je vnitřní psychický vztah pachatele k protiprávnímu jednání.

Rozeznáváme následující druhy správních deliktů:²³

- 1) Přestupky – zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označen v přestupkovém nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postizitelný podle jiného právního předpisu nebo o trestný čin,

²² MARCÍN, R., Vyšší odborná škola Ministerstva vnitra v Praze. Přednáška předmětu Správní právo, listopad 2011.

²³ MARCÍN, R., Vyšší odborná škola Ministerstva vnitra v Praze. Přednáška předmětu Správní právo, listopad 2011.

- 2) Jiné správní delikty fyzických osob postihované na základě zavinění – zaviněné protiprávní jednání fyzických osob, jehož znaky jsou uvedené ve zvláštních zákonech, za které správní úřad ukládá sankci uvedenou v těchto zákonech; jde o delikty pracovníků za porušení povinností na úseku činnosti zaměstnavatele,
- 3) Správní delikty právnických a fyzických osob postihované bez ohledu na zavinění – protiprávní jednání fyzických nebo právnických osob oprávněných k výkonu určitých činností, jehož znaky jsou stanoveny zákonem a za které ukládá správní orgán sankci podle tohoto zákona (téměř výlučně se ukládá peněžitý trest),
- 4) Správní disciplinární delikty – delikty osob, které jsou ve zvláštním právním vztahu k určité instituci (veřejná správa, soudnictví, lékařství apod.); na tyto delikty nelze užít Správní řád,
- 5) Správní pořádkové delikty – jde o delikty, kdy odpovědný subjekt nesplnil procesní povinnost uloženou právním předpisem a správní orgán jej nejčastěji uložením pořádkové pokuty nutí k jejímu řádnému splnění.

Z výše rozdělených správních deliktů je patrné, že se bezdomovci mohou dopustit pouze přestupků, neboť běžný bezdomovec nemá žádné pracovní zařazení, natož speciální oprávnění k výkonu určité činnosti a zpravidla není zaměstnán ve veřejné správě či na obdobné pozici. Někteří bezdomovci se ovšem snaží pracovat, kdy ti nejpochtivější pracují brigádně na smlouvu, ale u bezdomovců převládá práce tzv. na černo, čili nelegálně.

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zaměstnanosti“) v § 5 písm. e) bodu 1 uvádí, že nelegální prací se rozumí výkon závislé práce fyzickou osobou mimo pracovněprávní vztah. Takový bezdomovec tedy porušuje zákon o zaměstnanosti, kdy se dopouští přestupku dle § 139 odst. 1 písm. c) téhož zákona. Za tento přestupek mu může být uložena pokuta až do výše 100 000,-- Kč. Právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba se mimo jiné správního deliktu dopustí tím, že umožní výkon nelegální práce podle § 5 písm. e) bodu 1 nebo 2 zákona o zaměstnanosti. Za tento správní delikt jí může být uložena pokuta dle § 140 odst. 4 písm. f) zákona o zaměstnanosti až do výše 10 000 000,-- Kč.²⁴

²⁴ČESKO. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2004, částka 143, s. 8273 a s. 8310.

3. 2 Přestupky

Definice přestupku je již uvedena v předcházející kapitole, ovšem § 2 zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“) tento pojem rozšiřuje o negativní vyjádření, které zní:

Přestupkem není jednání, jímž někdo odvrací:²⁵

a) přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zákonem, nebo

b) nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem, jestliže tímto jednáním nebyl způsoben zřejmě stejně závažný následek než ten, který hrozil, a toto nebezpečí nebylo možno v dané situaci odvrátit jinak.

Bezdomovci vzhledem k jejich specifickému životu nemusí mít často respekt k dodržování zákonných norem, které jsou platné a účinné. Nutno dodat, že bezdomovci patří mezi skupinu osob, jež nesleduje úřední desky a jejich informovanost je celkově omezená, což je na druhou stranu neomlouvá. Místy jejich chování působí, jakoby se chtěli společnosti pomstít za to, že je odsunula až na ulici, nehledě na skutečnosti, které je na ulici dostaly. Z tohoto důvodu se mnohdy dopustí přestupku, aniž by si to sami uvědomovali.

Nedá se říci, že všichni bezdomovci neznají pravidla slušného chování a morálky, ale prakticky do jednoho je nedodržují. Sám autor i kolektiv jeho spolupracovníků nejen při výkonu svého povolání pozorují chování a jednání bezdomovců. Celkově u mladé generace a u bezdomovců zvláště, je případ, kdy tento mladý člověk sedí v přeplněné tramvaji a v zastávce přistoupí starší pani o holi, pro mnohé z nás je neodpuštělné, že tento mladý člověk neuvolní místo staršímu. Když pomíneme fakt, že daný bezdomovec může cestovat bez platného jízdního dokladu, navíc je špinavý a nevábně voní (tímto navíc porušuje přepravní řád) tak jeho chování je zcela jistě neetické. Nepsaná pravidla slušného chování sice nenutí občany k jejich dodržování, ale beze sporu jsou na místě.

Vzhledem k tomu, že neexistuje statistika přestupků, kterých se dopustili pouze bezdomovci, tak lze jen odhadovat, jaký podíl všech spáchaných přestupků patří právě této skupině lidí. Nutno podotknout, že ne všechny spáchané přestupky se evidují. Ve skutečnosti se jak bezdomovci, tak i ostatní lidé dopouštějí mnohonásobně vyššího

²⁵ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 810.

počtu přestupků a jen z důvodu, že hlídky Policie České republiky či Obecní policie vyřeší daný přestupek tzv. "domluvou" nepřibývá počet spáchaných přestupků do evidence. Přestupky, které řeší oprávněné úřady, které nejsou policisté či strážníci oprávněni řešit nebo takové skutky sami oznámí, se z důvodů nedostatečných důkazů v souladu s ustanovením § 66 zákona o přestupcích odkládají, sice nedojde k potrestání osoby pachatele, ale evidují se. Dále se přirozeně neevidují přestupky, o kterých se ať už Policie České republiky či oprávněné úřady nedozví.

Autor při výkonu svého povolání v rámci hlídkové služby pozoruje, že se bezdomovci nejčastěji dopouští přestupků na úseku veřejného pořádku a majetku. Je to vcelku pochopitelné, neboť cíl bezdomovce je obstarat si jídlo a pití, a to jakýmkoli způsobem. Z tohoto důvodu porušují obecně platné vyhlášky měst a obcí a dále se dopouští různých krádeží, kdy kradou přímo potraviny či jiné věci (např. oblečení, drogistické zboží), které posléze pod cenou prodají a zajistí si tak potřebné peníze.

Na druhou stranu jsou lidé žijící na ulici vystaveni fyzickým útokům ze strany jedinců nebo skupin osob, které považují bezdomovce za přítěž a tak bezdomovcům ukazují svoji sílu v podobě násilí. Mnohdy v takovémto útoku vůči bezdomovci by mohl být spatřován i trestný čin, ale bezdomovci většinou nechtějí nic hlásit, ať už ze strachu před agresory nebo pro negativní zkušenosti s úřady. Lidé, kteří se zabývají problematikou bezdomovectví, jsou přesvědčeni o tom, že bezdomovci jsou převážně oběti, nikoli pachatelé násilí.²⁶

3. 2. 1 Přestupky proti veřejnému pořádku

Jednou z nejčastěji porušovanou skupinou přestupků, kterých se bezdomovci dopouští, jsou přestupky proti veřejnému pořádku. Udržovat čistotu či v nočních hodinách dodržovat noční klid je pro bezdomovce téměř nadlidský úkol. V neposlední řadě bezdomovci porušují obecně závazné vyhlášky měst a obcí.

Zákon o přestupcích v § 46 ve druhém odstavci stanoví: „Přestupkem proti pořádku ve věcech územní samosprávy je porušení povinností stanovených v obecně závazných vyhláškách obcí a krajů vydaných na úseku jejich samostatné působnosti.“²⁷

Pro tuto problematiku páchaných přestupků se autor zaměřil na bezdomovce vyskytující se pouze na území hlavního města Prahy, kdy nejčastěji porušovanými

²⁶ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*, Praha, 2008, s. 38.

²⁷ ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 818.

vyhláškami hlavního města Prahy jsou vyhlášky o žebrání, o čistotě a zákazu požívání alkoholických nápojů na veřejných prostranstvích.

Obecně závazná vyhláška o žebrání zakazuje žebrat na následujících místech:²⁸

- a) v prostorách metra, včetně přístupových a výstupních cest,
- b) ve vozidlech městské hromadné dopravy,
- c) na veřejně přístupných místech na území hlavního města Prahy uvedených v příloze této vyhlášky,
- d) na železničních stanicích a zastávkách a v okruhu 100 m od nich,
- e) na zastávkách linkové osobní dopravy a v okruhu 100 m od nich,
- f) na letištích a v okruhu 100 m od nich,
- g) u mateřských škol, základních škol a základních uměleckých škol a v okruhu 100 m od nich,
- h) u zastupitelských úřadů cizích států a v okruhu 100 m od nich.

V centru Prahy je zakázáno žebrat na všech hlavních ulicích a náměstích, kde je velká koncentrace lidí, obzvláště turistů. Ovšem při sestavování seznamu zakázaných ulic a náměstí na jednu ulici tehdejší zastupitelstvo hlavního města Prahy zapomnělo, a to na Týnskou. Ulice Týnská tedy není na seznamu ulic, kde je zakázáno žebrat. Malá, vcelku nenápadná ulice u Staroměstského náměstí ovšem láká bezdomovce – žebráky, neboť zde do Týnského chrámu najde cestu nemalý počet štedrých turistů. Někteří z nich ani sami nevědí, že tato ulice není na seznamu zakázaných, ale žebrají zde právě kvůli velkému počtu procházejících turistů.²⁹

Bezdomovci – žebráci žebrají různými způsoby, a to nejčastěji v kleče kdy mají schovanou hlavu pod tělem a ruce spojené do misky či mají propletené prsty a před sebou čepici nebo jiný předmět, do kterého očekávají vhozené mince od kolemjdoucích. Někteří jedinci pouze stojí u zdi s nastavenou rukou či čepicí. Méně viditelným způsobem žebrání je, kdy dotyčný žebrák chodí mezi lidmi, před zraky strážců zákona téměř neviditelný, v ruce dřímají kelímek s pár minci a opět žádá peníze od ostatních lidí. Dalším, dnes již osvědčeným způsobem žebrání je volně sedět na zemi či lavičce, opět v ruce nebo před sebou mít předmět na mince, kdy dotyčný žebrák má navíc u sebe zvíře, ve většině případů se jedná o psa. Tito žebráci spoléhají na větší solidaritu lidí,

²⁸PRAHA. Obecně závazná vyhláška č. 14/2000 o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti se žebráním. In : *Sbírka vyhlášek, Praha*. 2000. s. 1.

²⁹PRAHA. Obecně závazná vyhláška č. 14/2000 o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti se žebráním. In : *Sbírka vyhlášek, Praha*. 2000. s. 1.

kdy se takovým dárcům peněz zželi mnohem více zvířete než samotného bezdomovce. V poslední řadě přibývá žebráků muzikantů, kteří se mnohdy jen snaží vyprodukovat z hudebního nástroje podivný zvuk, neboť naznají noty – což jim samotným nevádí – a tím schovat žebrání za uměleckou činnost.

Tyto výše popsané metody žebrání mají společný cíl, kterým je získat od kolemjdoucích peníze. Mnohdy je až obdivuhodné, že bezdomovci vydrží v tak krkolomné a pro mnohé z nás i nepříjemné pozici i několik hodin jen aby se dočkali nejistého zisku. Sami by vydrželi v této pozici žebrat i déle, ale protože žebrají na místech zakázaných a zároveň, na kterých pravidelně hlídkují policisté a strážníci, tak ti jim jejich žebrání přerušují a navíc ve většině případů uloží blokovou pokutu.

Obecně závazná vyhláška o udržování čistoty na ulicích a jiných veřejných prostranstvích mimo jiné stanoví podmínky užívání ulic a veřejného prostranství a dále určuje způsoby znečištění těchto prostorů (např. odhození jakéhokoli předmětu včetně nedopalku cigarety nebo žvýkačky, výkaly a výměšky).³⁰

Pozorovaná cílová skupina osob žijící na ulici tuto vyhlášku porušuje denně. Bezdomovci si nedělají starosti s tím, kam odhodit nedopalek cigarety a odhodí jej tam, kde zrovna svoji cigaretu dokouřili. Ze zkušeností pracovního kolektivu autora daný jedinci když vidí poblíž sebe uniformu policisty či strážníka, tak nedopalek odnesou řádně do odpadkového koše nebo jej schovají do své kapsy či jej odloží do tašky. Mnohdy si ale uniformy nevšimnou a rázem mohou čelit kontrole ze strany strážců zákona pro právě spáchaný přestupek.

Jak již bylo výše uvedeno, k projevům chování bezdomovců patří prohledávání odpadkových košů a různých kontejnerů. Tento skutek sám o sobě není protizákonným, ale pokud takový bezdomovec z koše vyhází na zem odpadky a ty následně neuklidí, tak porušuje tuto vyhlášku o čistotě. Opět tu platí pravidlo přítomnosti uniformy, která přistižený bezdomovce poučí o jeho povinnostech uklidit vytvořený nepořádek a tím napravit jeho jednání. Bezdomovci se do úklidu neženou, ale za přítomnosti uniformované hlídky svůj vytvořený nepořádek s respektem uklidí.

Problémem, který prakticky nejde odstranit, jsou lidské výměšky. Bezdomovci jsou bezprizorní a nemají problém si dojít na záchod uprostřed tak rušné komunikace, jako je bezesporu Václavské náměstí v Praze. Obzvláště bezdomovci s urogenitálními

³⁰ PRAHA. Obecně závazná vyhláška č. 8/2008 o udržování čistoty na ulicích a jiných veřejných prostranstvích (vyhláška o čistotě). In : *Sbírka vyhlášek, Praha*. 2008. s. 1-2.

problémy vykonají svojí potřebu kdykoli potřebují a je jim jedno, kolik lidí se na ně v daný okamžik zrovna dívá. V silné opilosti se bezdomovci pomoci do kalhot, nevěda o tom. K tomu všemu ani neví, kde se zrovna nachází, jestli na lavičce v parku nebo např. v městském hromadném prostředí.

Obecně závazná vyhláška o zákazu požívání alkoholických nápojů na veřejných prostranstvích zakazuje požívat alkoholické nápoje na vybraných náměstích a v ulicích Prahy a dále pak:³¹

a) v okruhu 100 metrů od stanic metra, a to od:

1. uzavíratelných vstupů do vestibulů stanic, které jsou určeny pouze ke vstupu a výstupu cestujících;

2. uzavíratelných vstupů do stanic, jejichž vestibuly slouží též jako podchody pro pěší;

b) v okruhu 100 metrů od škol a školských zařízení,

c) v okruhu 100 metrů od zdravotnických zařízení,

d) na dětských hřištích a pískovištích.

Touto vyhláškou se zastupitelstvo hlavního města Prahy snaží eliminovat veřejnou konzumaci alkoholu na místech, kde je velká koncentrace lidí a také především dětí a mládeže. Druhotným účelem této vyhlášky je předejít problémům spojeným s nadměrnou konzumací alkoholu jako jsou např. rvačky, výtržnictví nebo veřejné pohoršení. Ovšem bezdomovci i tuto závaznou vyhlášku velmi často porušují.

Bezdomovci mají velmi oblíbené tzv. krabicového víno, není to kvůli jeho chuti, ale především kvůli jeho ceně. V dnešní době litr tohoto stolního vína stojí kolem dvaceti korun, a to je pro tyto lidi, kteří nemají stálý příjem, rozhodné měřítko. Zakoupené víno poté konzumují právě na zakázaných místech, čímž opět naplňují skutkovou podstatu přestupku dle § 46 odst. 2 zákona o přestupcích. Někteří bezdomovci se poučili a víno si alespoň přelijí do PET láhve od nealkoholického nápoje. Tímto způsobem tedy konzumují alkoholické nápoje „skrytě“, kdybychom šli do důsledků, tak se daného přestupku dopouští stále, neboť víno přelité do jiné láhve zůstává stále vínem a tudíž alkoholickým nápojem.

V případě, kdy to bezdomovec s konzumací alkoholu přežene a není již z důvodu silné opilosti schopen chůze ani jiného koordinovaného pohybu, leží na

³¹ PRAHA. Obecně závazná vyhláška č. 8/2008 o udržování čistoty na ulicích a jiných veřejných prostranstvích (vyhláška o čistotě). In : *Sbírka vyhlášek, Praha*. 2008. s. 1-2.

veřejně přístupném místě a vypadá jako by byl mrtvý, tak občané volají na tísňovou linku Policie České republiky, že na daném místě leží osoba bez známek života. Vyslaná hlídka se dostaví na místo a ve většině případů zjistí, že se jedná o silně opilého bezdomovce. V hlavním městě České republiky 24 hodin denně operuje smíšená hlídka dvou příslušníků Městské policie Praha s jedním příslušníkem Policie České republiky, která má primárně na starosti převoz podnapilých osob na protialkoholní a záchytné pracoviště, které dlouhá léta mělo v Praze sídlo při Nemocnici Bulovka (dříve Fakultní nemocnice Na Bulovce). V současné době je v Praze provozovatelem záchytky Městská poliklinika Praha. Tato hlídka tedy opilého bezdomovce převezme na toto pracoviště, kde zůstane do střízlivosti. Náklady spojené s převozem a pobytem na Protialkoholní a záchytné stanici by měla platit převážená osoba. Bezdomovci ovšem nemají peníze na zaplacení, podepíší pouze uznání dluhu, který nikdy nezaplatí.

Přestupky proti veřejnému pořádku jsou dále uvedeny v § 47 zákona o přestupcích, který stanoví, že přestupku se dopustí ten, kdo:³²

- a) neuposlechne výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoci,
- b) poruší noční klid,
- c) vzbudí veřejné pohoršení,
- d) znečistí veřejné prostranství, veřejně přístupný objekt nebo veřejně prospěšné zařízení anebo zanedbá povinnost úklidu veřejného prostranství,
- e) úmyslně zničí, poškodí, znečistí nebo neoprávněně odstraní, zamění, pozmění, zakryje nebo přemístí turistickou značku nebo jiné orientační označení,
- f) poruší podmínky uložené na ochranu veřejného pořádku při konání veřejných tělovýchovných, sportovních nebo kulturních podniků anebo v místech určených k rekreaci nebo turistice,
- g) poškodí nebo neoprávněně zabere veřejné prostranství, veřejně přístupný objekt nebo veřejně prospěšné zařízení,
- h) neoprávněně založí skládku nebo odkládá odpadky nebo odpady mimo vyhrazená místa.

Z tohoto výčtu přestupků bezdomovci nejčastěji porušují písmena b), c), a d), kdy porušení písmene d) je na území hlavního města Prahy možno též kvalifikovat jako

³²ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 818.

porušení výše uvedené závazné vyhlášky č. 8/2008 o čistotě, kdy po obsahové stránce mají tyto oba závazné dokumenty stejný význam, a za tyto korespondující přestupky lze uložit stejný druh trestu.

Noční dobou se rozumí doba mezi 22:00 – 06:00 hodin. Během této doby se předpokládá utišení veškerých domácích spotřebičů, zastavení práce a v neposlední řadě klid na spánek.³³

Bezdomovci ovšem tuto dobu nijak neřeší, ba naopak. Ve večerních a nočních hodinách jsou většinou, lidově řečeno, v nejlepší náladě a dávají o sobě vědět. Pokud pouze hulákají či zpívají, není to tak špatné. Mnohdy si vezmou na pomoc různé nástroje, kterými způsobují větší hluk. Podle slov jedné paní, která bydlí na Václavském náměstí v Praze, si na noční hluk lidé zvyknou. Ovšem všechno má své hranice a i tato žena musela několikrát vytočit tísňovou linku a oznámit rušení nočního klidu.

Někteří jedinci především z mladší generace bezdomovců jsou také drogově závislí. Nyní pomineme okolnosti vedoucí ke spáchání trestného činu a zaměříme se pouze na přestupek veřejného pohoršení, kterého se dopouští tím, že na místech veřejně přístupných či veřejně si aplikují drogu do těla. Vybraná skupina drogově závislých bezdomovců, se při aplikaci drogy alespoň schová ať už do křoví v parku nebo např. na veřejné záchodky, ale pro společnost bohužel existují i jedinci, kteří s aplikací drogy nemají problém na volně přístupných místech jako je lavička v parku, zastávky autobusů či náměstí velkých měst.

3. 2. 2 Přestupky proti majetku

Přestupky proti majetku jsou zakotveny v § 50 zákona o přestupcích, který stanoví, že se přestupku proti majetku dopustí ten kdo:³⁴

a) úmyslně způsobí škodu na cizím majetku krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničením či poškozením věci z takového majetku, nebo se o takové jednání pokusí,

b) úmyslně neoprávněně užívá cizí majetek nebo si přisvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby,

c) úmyslně ukryje nebo na sebe nebo jiného převede věc, která byla získána přestupkem spáchaným jinou osobou, nebo to, co za takovou věc bylo opatřeno.

³³ČESKO. Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 74, s. 3633.

³⁴ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 819.

Přestupky proti majetku jsou oproti výše zmíněným přestupkům mnohem závažnější, neboť se takové osoby obohacují o majetek na úkor druhé strany, které přirozeně vzniká škoda. Aby se jednalo o přestupek, musí být způsobená škoda menší než nikoli nepatrná, tudíž menší než 5 000,-- Kč. Toto právní vědomí bezdomovci vzhledem k jejich bohatým zkušenostem mají, takže si hranici způsobené škody hlídají, zbytečně se nechtějí dopustit trestného činu. Ovšem existuje i možnost spáchání trestného činu kdy způsobená škoda je nižší než nikoli nepatrná, o tom ale více v kapitole 3. 3 Trestné činy.

Dá se říci, že bezdomovci kradou cokoli počínaje jídlem a pitím k samotné spotřebě. Dále kradou alkohol, bez kterého by mnozí na ulici ani nevydrželi. Oblíbeným zbožím především u mladší generace bezdomovců jsou drahé čokolády, kafe a obdobné věci menších rozměrů a vyšších cen. Po úspěšné krádeži tento druh potravin prodají za zlomek jejich ceny. Za obdobným účelem dále kradou především oblečení a drogerii. Tito pachatelé krádeží se nezastaví před ničím a hrozba pokuty je neodradí, neboť tu nezaplátí a prakticky zůstanou nepotrestáni. Dále sami vědí, že když je na jednom místě krádeže zadrželi v souladu s § 76 odst. 2 trestního řádu, půjdou jinam, kde se jim krádež může povést.

Platné a účinné zákony na našem území jsou na obdobné zloděje poměrně krátké. Zákon o přestupcích umožňuje za přestupek proti majetku uložit pokutu, která daný problém nevyřeší. Dle názoru autora této bakalářské práce by výrazným způsobem pomohlo snížit počet těchto krádeží zavedení sčítání způsobené škody. V praxi by to znamenalo, že by se pachatelé krádeže zavedlo virtuální konto, kde by se přičítala hodnota nově spáchané krádeže. Po dosažení určené hranice způsobené škody by se spáchané přestupky přeměnily na trestný čin, přísněji postižitelný.

3. 2. 3 Ostatní přestupky

V této kapitole budou vymezeny další přestupky, kterých se bezdomovci dopouští velmi často.

Podle zákona o přestupcích se přestupku dopustí ten kdo:³⁵

- § 30 odst. 1 písm.

³⁵ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 815-818.

j) neoprávněně přechovává v malém množství pro svoji potřebu omamnou nebo psychotropní látku,

l) prodá jednotlivé cigarety nebo neuzavřené jednotkové balení cigaret,

m) kouří na místech zákonem zakázaných.

Co se týká problému přechovávání omamných a psychotropních látek, tak drogově závislí bezdomovci se tohoto přestupku dopouští často. Nutno podotknout, že páčání tohoto přestupku je vcelku latentní, kdy po obstarání své drogy si ji v zápětí aplikují, čímž zároveň naplní skutkovou podstatu přestupku dle § 47 odst. písm. c) zákona o přestupcích (komentováno výše).

„V mnoha zemích jsou dnes samozřejmostí regulace omezující nebo zakazující kouření na některých nebo skoro všech veřejných místech. Za posledních deset let rozsah omezení kouření na veřejných místech vzrostl, protože v jednotlivých zemích došlo ke snížení počtu veřejných míst, kde je kouření povoleno. V zemích Evropské unie, například v Itálii, Irsku, Velké Británii, Francii, Finsku a Švédsku, bylo zakázáno kouření prakticky na všech uzavřených veřejných místech.“³⁶

I bezdomovci mezi sebou si rádi pomáhají, a když jeden z nich ať už jakýmkoliv způsobem získá krabičku cigaret, tak se o ní rád podělí s kamarády, občas i za peníze. Tímto jednáním porušuje přestupkový zákon stejným způsobem, jako když bezdomovci kouří na místech zakázaných. V Praze se nejčastěji jedná o zastávky autobusů a tramvají, dále pak vestibuly a podchody stanic metra.

- § 49 odst. 1 písm.

a) jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch,

b) jinému z nedbalosti ublíží na zdraví,

c) úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním.

Uvedených přestupků proti občanskému soužití se bezdomovci dopouští málokdy a většinou mezi svojí komunitou, čímž tolik společnost neohrožují. Oznámení přestupku dle § 49 písm. a) se bezdomovci vyhýbají, a to z jednoduchého důvodu, že tento přestupek lze projednat pouze na návrh postižené osoby a navíc postižená osoba

³⁶ *Regulace kouření na veřejných místech* [online]. 2010 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.pmi.com/cs_cz/tobacco_regulation/regulating_tobacco_products/public_place_smoking/pages/public_place_smoking.aspx>.

musí uhradit správní poplatek ve výši 1 000,-- Kč, který je vratný pouze po prokázání viny pachatele, v ostatních případech uhrazená částka propadá úřadu, ke kterému je přešupek oznamován. S tímto je spjata nutnost daný skutek ohlásit ve stanovené lhůtě příslušnému správnímu úřadu s uvedením postižené osoby i pachatele a dále kdy, kde a jakým způsobem mělo dojít k oznámenému přešupku.³⁷

Posledním přešupkem, o kterém se v této kapitole budeme zmiňovat, je ze strany bezdomovců porušování zák. č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu) ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o silničním provozu“), a to konkrétně ustanovení § 54 odst. 1, který stanoví: „Je-li blíže než 50 m křižovatka s řízeným provozem, přešup pro chodce, místo pro přešupování vozovky, nadchod nebo podchod vyznačený dopravní značkou "Přešup pro chodce", "Podchod nebo nadchod", musí chodec přešupovat jen na těchto místech. Na přešupu pro chodce se chodí vpravo.“ Porušením tohoto paragrafu zákona o silničním provozu se přešupce dopustí přešupku dle § 125c odst. 1 písm. k) zákona o silničním provozu.³⁸

Bezdomovci toto ustanovení zákona o silničním provozu porušují každodenně. Přešupu pro chodce, se s nadsázkou dá říci, že jej bezdomovci používají prakticky jen tehdy, pokud je zrovna umístěn v dráze jejich „plánované“ chůze. Co se týče podchodu nebo nadchodu, ty bezdomovci radši obejdou a přešupují i tříproudovou hlavní pozemní komunikaci, bez ohledu na jejich bezpečnost z pohledu chodce.

Nutno podotknout, že se všech výše popsaných i mnoha dalších přešupků dopouští nejen bezdomovci, ale i ostatní lidé všech věkových kategorií a společenského postavení, které však pro tuto práci nejsou rozhodní.

3. 2. 4 Sankce za přešupky

Veškeré formální náležitosti ohledně ukládaných sankcí za přešupky jsou uvedeny v obecné části zákona o přešupcích. Za spáchané přešupky lze uložit následující sankce: napomenutí, pokutu, zákaz činnosti, propadnutí věci a zákaz pobytu. Obecná výše pokuty je stanovena do maximální výše 1 000,-- Kč, neumožňuje-li

³⁷ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přešupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 818.

³⁸ČESKO. Zákon č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 98, s. 4587.

přestupkový nebo jiný zákon uložit pokutu vyšší. Přestupek nelze projednat, pokud od jeho spáchání uplynula lhůta jednoho roku.³⁹

§ 84 zákona o přestupcích upravuje ukládání pokut v blokovém řízení, u kterého končí téměř 100% přestupků, které jsou s bezdomovci řešeny. Bezdomovci souhlasí s uložením pokuty v blokovém řízení, protože jsou si vědomi, že v budoucnu pokutu nezaplatí a jelikož nemají žádné majetky, tak stát jim nemá co vzít. Druhotným důvodem je skutečnost, že se nechtějí dostavit ke správnímu úřadu, ke kterému by policisté či strážníci spáchaný přestupek oznamovali. Skutečnost, že správní orgány mohou uložit pokutu vyšší, bezdomovci dle shora uvedeného důvodu neřeší.

Za výše uvedené přestupky proti veřejnému pořádku (§ 46, § 47), majetku (§ 50), občanskému soužití (§ 49) či na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi (§ 30) uvedených v přestupkovém zákoně lze uložit pokutu v blokovém řízení do 1 000,--Kč. Ovšem samotná výše pokuty je čistě na každém policistovi či strážníkovi, který řeší konkrétní přestupek. Je na uvážení samotného policisty nebo strážníka, zda k napravení pachatele přestupku postačí projednání přestupku na místě nebo zda jej oznámí na příslušný úřad.⁴⁰

Zákon o silničním provozu za spáchaný přestupek dle § 125 odst. 1 písm. k) umožňuje uložit pokutu vyšší, a to do maximální výše 2 000,-- Kč v blokovém řízení.⁴¹

Ve správním řízení lze uložit pokuty mnohonásobně vyšší, a to za v této práci uvedené přestupky až do výše 50 000,-- Kč jak ukazuje tabulka č. 1.

Podle interního aktu řízení – Závazného pokynu policejního prezidenta č. 190/2012 mají policisté zaokrouhlovat ukládané pokuty na celé stokoruny. Tento závazný pokyn dále upravuje veškerou manipulaci s pokutovými bloky, a to od samotného přidělení na jednotlivé útvary, usměrňuje postup při ukládání blokových pokut na místě zaplacených i na místě nezaplacených a v neposlední řadě ukládá postup při manipulaci s vybranou hotovostí.⁴²

³⁹ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 812.

⁴⁰ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 815-818.

⁴¹ČESKO. Zákon č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 98, s. 4611.

⁴²Závazný pokyn policejního prezidenta č. 190/2012, kterým se upravuje postup při manipulaci s pokutovými bloky a finančními prostředky vybranými v blokovém řízení a kterým se mění závazný pokyn policejního prezidenta č. 221/2011, kterým se upravují některé postupy v řízení o přestupcích, s. 1-9.

č. zákona	paragraf	blokové řízení	správní řízení
		Kč	
200/1990 Sb.	30/1 j)	1 000	15 000
	30/1 l), m)	1 000	1 000
	46/2	1 000	30 000
	47/1 a), b), c)	1 000	5 000
	47/1 d)	1 000	20 000
	47/1 e), f)	1 000	3 000
	47/1 g), h)	1 000	50 000
	49/1 a)	1 000	5 000
	49/1 b), c)	1 000	20 000
	50/1	1 000	15 000
361/2000 Sb.	125c/1 k)	2 000	1 500 - 2 500

Tabulka č. 1: Přehled ukládaných pokut u vybraných přestupků⁴³

3.3 Trestné činy

Jak již samotné sousloví *Trestné činy* ve svém názvu obsahuje slovo trest, tak je patrné, že jde o závažnější skutky, než jakými jsou přestupky. Česká legislativa to jen potvrzuje přísnějším potrestáním za takový spáchaný čin. V této kapitole se seznámíme se samotným pojmem trestný čin a dále s nejčastěji spáchanými trestnými činy, kterých se dopouští cílová skupina bezdomovců. Podstatným rozdílem mezi přestupky a trestnými činy je skutečnost, že na rozdíl od přestupků je výčet trestných činů taxativně uveden pouze ve zvláštní části trestního zákoníku, kdežto skutková podstata přestupků je uvedena kromě zákona o přestupcích i v mnoha dalších zákonech.

3.3.1 Pojem trestného činu

Definice trestného činu je oproti definici přestupku rozsáhlejší. Pojem trestného činu je charakterizován v několika paragrafech trestního zákoníku:⁴⁴

- § 13 Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně,
- § 14 Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody

⁴³Vlastní tvorba

⁴⁴ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 356, 361 a 380.

s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let,

- § 39 Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem,
- § 111 Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.

Trestní zákoník se zabývá osobou pachatele, která je trestně odpovědná, čili jde o fyzickou, přičetnou osobu starší 15 let. Pachatel trestného činu je osoba, která svým jednáním naplnila všechny formální znaky dané skutkové podstaty nebo se o trestný čin pokusila nebo se na takový trestný čin připravovala (je-li příprava trestná). Dále se za pachatele trestného činu považuje spolupachatel a účastník.⁴⁵

K pojmu trestného činu je zapotřebí definovat pojem *Provinění*. Proviněním se rozumí trestný čin, který spáchala osoba mladistvá, tedy osoba, která v době spáchání trestného činu nedovršila osmnáctý rok života.⁴⁶

3. 3. 2 Nejčastěji bezdomovci páchané trestné činy

Mezi nejčastější trestné činy, kterých se dopouští bezdomovci, jsou majetkové trestné činy, kdy převládá krádež, dále potom výtržnictví a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Jak je výše uvedeno, dochází k nárůstu počtu trestných činů spáchanými bezdomovci na začátku zimního období, neboť pro některé může být vězení nejlepší variantou, jak přečkat zimu ve zdraví.

Trestného činu krádeže dle § 205 trestního zákoníku se dopustí ten:⁴⁷

- (1) kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a

⁴⁵ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 357-358.

⁴⁶ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4031.

⁴⁷ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 399.

- a) způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou,
 - b) čin spáchá vloupáním,
 - c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí,
 - d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo
 - e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob;
- (2) kdo si присvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a byl za čin uvedený v odstavci 1 v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Trestného činu krádeže se bezdomovci v ojedinělých případech dopustí, aniž by si to sami uvědomovali. Typickým příkladem je krádež měděných okapů či parapetů (v tomto případě je při kvalifikaci trestného činu nutno brát v potaz souběh s trestným činem poškození cizí věci), kde způsobená škoda převyší onu hranici 5 000,-- Kč, kde se skutek kvalifikuje už ne jako přešůpek proti majetku, ale jako trestný čin. Tímto způsobem bezdomovci snadno získají měděné plechy, které odnesou do sběrných surovin a tak získají peníze na své potřeby.

Při toulkách ulicemi bezdomovci narazí na spoustu příležitostí, kterým mnohdy neodolají. Vidina, že si můžou přilepšit, je nezastaví ani před hrozbou trestu a tak jednoduše čin spáchají. Nejvíce rozšířená je krádež prostá, kdy bezdomovci si stačí přisvojit a nechat si věc, která je v ten daný okamžik bez dozoru. Tento způsob je pro starší generaci bezdomovců nejsnadnější. Ovšem v případě nějaké překážky, bezdomovci se nezdráhají tuto překonat a rázem se dopustí krádeže vloupáním. K tomu jim stačí rozbít okno či vyrazit dveře a rázem je zajištěný prostor otevřen, kdy poté ukradnou, na co přijdou.

Krádeže podle odstavce 1 písm. d) tzv. "kapsy" se dopouští především mladší generace bezdomovců, která si nutně potřebuje obstarat finanční prostředky na své návykové látky, které si legální cestou nezvládnou pořídít. Tento trestný čin navíc velmi často páchají v organizované skupině, kdy se vzájemně kryjí a pomáhají. Jednoduchým terčem pro tyto zloděje jsou lidé, kteří nosí peněženku v zadní kapse kalhot, nosí otevřené batohy či kabelky, kterým nevěnují náležitou pozornost.

Objasnění těchto kapesních krádeží komplikuje skutečnost, že si lidé všimnou toho, že byli okradeni mnohdy až desítky minut po činu a neví, kde se skutek přesně

stal. Nejvíce kapesních krádeží v roce 2012 bylo spácháno na území hlavního města Prahy, a to 8 591 evidovaných skutků, kdy objasněnost byla pouze 2,01%.⁴⁸

Druhý odstavec § 205 trestního zákoníku trestá recidivu neboli zpětnost trestného činu. V tomto případě podle trestního zákoníku nezáleží na výši způsobené škody. V praxi to znamená, že pachatel krádeže, který dnes ukradl např. jednu tabulku čokolády v hodnotě 80,-- Kč a byl v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán za trestný čin krádeže, se tedy dopustil tohoto trestného činu krádeže podle druhého odstavce a nikoliv přestupku proti majetku.⁴⁹

Dopustit se výtržnictví je poměrně snadné, dostačující je veřejně nebo na místě veřejném se dopustit hrubé neslušnosti či hanobit hrob, historickou nebo kulturní památku anebo hrubým způsobem rušit přípravu nebo průběh organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí. Aby se jednalo o výtržnictví, je důležité místo nebo způsob spáchání tohoto trestného činu. Veřejně znamená v tomto případě před nejméně třemi osobami současně přítomnými.⁵⁰

Ve většině případů jde o fyzické napadení druhé osoby, většinou jde o druhého bezdomovce, kdy posilněný jedinec alkoholem po slovní rozepři, s jehož názory se dotyčný nechtěl smířit, druhého napadne. Příležitost, jakou je promítání sportovních přenosů na velkých náměstích, si bezdomovci nemohou nechat utéct. Nejen, že mohou posbírat spousty vratných láhví či najít vypadnuvší mince, tak se mohou také negativně projevit, čímž mohou naplnit tuto skutkovou podstatu trestného činu.

Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání je specifickým trestným činem, kdy osobě je soudem nebo jiným orgánem veřejné moci uložen trest a při porušení tohoto trestu dojde právě k naplnění skutkové podstaty tohoto trestnému činu. U bezdomovců se nejčastěji setkáváme s uložením zákazu pobytu na vymezeném místě či obvodě. Dopustit se tohoto trestného činu pro bezdomovce pak není žádný problém. Stačí, když bez povolení a bez závažného důvodu se vyskytuje na území, kde má vysloven zákaz pobytu a tím poruší ustanovení § 337 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku.⁵¹

⁴⁸Kancelář policejního prezidenta. Zápis z 1. porady policejního prezidenta. 2013, s. 13.

⁴⁹ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 399.

⁵⁰ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 437.

⁵¹ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 431-432.

Z celkového počtu zjištěných skutků na území hlavního města Prahy 2 135 bylo objasněno 2 038 skutků, což představuje první místo v pomyslném žebříčku objasněnosti trestných činů. Dá se tedy konstatovat, že trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání je nelépe objasňovaný čin.⁵²

3. 3. 3 Ostatní trestné činy

Stejně tak jako u přestupků zde platí, že se téměř každého trestného činu může dopustit jak bezdomovec, tak kdokoli jiný. Do této kapitoly by se mohl nechat citovat obsah zvláštní části trestního zákoníku, kde jsou vymezeny všechny trestné činy, ovšem toto není předmětem této bakalářské práce. Z tohoto důvodu zde uvedeme pouze vybrané trestné činy, kterými bezdomovci přispěli do evidence nápadu trestné činnosti.

Rvačka je trestným činem, který je vymezen v § 158 trestního zákoníku, a jehož se bezdomovci občas dopustí ať už s dobrým úmyslem, kdy chtějí pomoci svému kamarádovi v již probíhající rvačce, ale překročí hranice nutné obrany nebo se jednoduše chtějí poprat o své teritorium, kam jim zavítal nový bezdomovec. Přítomnost cizího bezdomovce na svém území nemohou trpět, neboť ten by jim zabral jejich místo k žebrání nebo by mohl najít na zemi či v odpadkovém koši to, co by mohli získat oni sami.

Bezdomovci si také nedělají starosti s nálezem věci nikoli nepatrné hodnoty. Pro takového bezdomovce je příslušný nález vyloženě pokladem, který podle charakteru nálezu zpeněží či v případě nálezu finanční hotovosti záhy utratí. Povinnost odevzdat nález příslušné instituci bezdomovci nic neříká, a tak se dopustí trestného činu uvedeného v § 219 trestního zákoníku – zatajení věci.

§ 228 trestního zákoníku – poškození cizí věci. Tohoto trestného činu se (jak již bylo výše uvedeno) bezdomovci dopouští většinou v souběhu s trestným činem krádeží, kdy při krádeži kovových parapetů poškodí omítku či okna objektů nebo kdy při vloupání do objektů rozbijí vstupní dveře či okna a způsobí tak celkově škodu nikoli nepatrnou.

Posledním trestným činem, o kterém se v této kapitole zmíníme je neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku – § 234 trestního zákoníku. Tohoto skutku se dopouští opět výhradně mladší generace bezdomovců, která v souběhu páchá trestný čin tzv. kapesní krádeže. V případě, že odcizí peněženku či kabelku, ve které se mimo jiné nachází i platební karta nebo cestovní šek, tak se dopustí

⁵²Kancelář policejního prezidenta. Zápis z 1. porady policejního prezidenta. 2013, s. 13.

i tohoto trestného činu zároveň. Je pochopitelné, že se poté mohou pokusit o neoprávněný výběr hotovosti z bankomatu.

3. 3. 4 Druhy trestních sankcí

V páté hlavě trestního zákoníku jsou popsány obecné podmínky ukládání trestních sankcí a samotné trestní sankce. Trestní zákoník rozeznává dva druhy trestních sankcí, a to tresty a ochranná opatření. Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova.

Rozeznáváme následující tresty:⁵³

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Jiné než výše uvedené tresty nelze uložit. Druh a výše trestu je uvedena u každého trestného činu zvlášť. Uložení samotného druhu a výše trestu závisí na rozhodnutí samotného soudce, před kterým je daný trestný čin projednáván. Tento soudce se přirozeně musí řídit literou zákona, tudíž nemůže uložit takový druh trestu, který neumožňuje uložit trestní zákoník za daný trestný čin.

⁵³ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 365.

§ trestného činu	max. výše trestu odnětí svobody	další druh trestu
158/1	1 rok	NE
205/1	2 léta	zákaz činnosti, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
205/2	3 léta	NE
219/1	1 rok	zákaz činnosti
228/1	1 rok	zákaz činnosti, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
234/1	2 léta	zákaz činnosti, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
337/1	3 léta	NE
358/1	2 léta	NE

Tabulka č. 2: Přehled trestních sankcí u vybraných trestných činů⁵⁴

Tabulka č. 2 ukazuje u vybraných trestných činů, jaký druh trestu lze za takový spáchaný trestný čin uložit. Z maximální výše trestu odnětí svobody je patrné, že se bezdomovci nejčastěji dopouštějí přečinů, u kterých je horní hranice trestu odnětí svobody do pěti let.

§ 53 trestního zákoníku stanoví: „Domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a zákaz pobytu lze uložit samostatně, i když trestní zákon na některý trestný čin takový trest nestanoví.“⁵⁵

⁵⁴Vlastní tvorba

⁵⁵ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 365.

4 Možnosti pomoci

„Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.“⁵⁶

Jak je zakotveno v článku 30 Listiny základních práv a svobod, každému bez rozdílu pohlaví, věku, barvy pleti či náboženského vyznání jsou zaručovány stejná práva, včetně pomoci v nepříznivé situaci. V této kapitole bude poukázáno na způsoby pomoci, která se poskytuje bezdomovcům v České republice.

4.1 Sociální služby

Základní rozdělení sociálních služeb je založeno na vymezení základních služeb a komplexů služeb, které se nabízí potencionálním uživatelům, s kterými se tito uživatelé seznamují s cílem, aby věděli, jaký druh pomoci mohou od dané služby očekávat. Mezi základní služby řadíme hygienu, poskytování informací, stravování, ubytování, ale také pomoc při prosazování práv a zájmů či vzdělávací služby. Komplexy sociálních služeb ukazují, jak může být rozsáhlý systém sociální pomoci, kdy zahrnují mimo jiné azylové bydlení, denní centra, domovy pro seniory a občany s fyzickým, mentálním a smyslovým znevýhodněním, kontaktní práce, noclehárny, poradenství či osobní asistence.⁵⁷

Sociální služby se rozdělují z mnoha hledisek, kdy mezi nejčastější hlediska patří:⁵⁸

- povaha činnosti,
- délka trvání,
- místo poskytování služby.

Na základě povahy činnosti jsou služby členěny na služby sociální péče, sociální intervence a služby sociálních aktivit, kdy pro bezdomovce jsou nejvýznamnější služby sociální intervence, které pomáhají snížit či odstranit nepříznivé sociální situace na základě azylového bydlení denních center nebo stacionářů, nocleháren či krizové pomoci. Co se týká délky trvání poskytované pomoci, bezdomovci by jistě uvítali neomezenou délku pomoci, ale právě oni využívají denní centra, které řadíme do krátkodobých služeb, které se zpravidla neposkytují déle než jeden měsíc. Na základě

⁵⁶ČESKO. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1, s. 21.

⁵⁷KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha, 2005. s. 23-24.

⁵⁸KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha, 2005. s. 24.

místa, kde se služby poskytují, rozeznáváme následující tři typy služeb: pobytové (pobyt v zařízení), ambulantní (návštěva zařízení) a terénní (aktivní vyhledávání uživatele).⁵⁹

„Azylové domy představují komplex služeb, jejichž cílem je pomoci člověku samostatně řešit obtížnou sociální situaci a stát se nezávislým na systému sociální pomoci nebo tuto závislost minimalizovat. Jsou určeny pro osoby, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci z důvodu ztráty bydlení, a tuto vzniklou nepříznivou sociální situaci nejsou samy schopny vyřešit. V současné době převažují dva typy azylových domů, a to domy pro rodiče s dětmi a domy pro občany společensky nepřízřívobně“⁶⁰

Na rozdíl od azylových domů, kde se poskytovaná pomoc nabízí i v délce až jednoho roku existují denní centra, která od samotného názvu naznačují, že jde o krátkodobě poskytovanou pomoc. Jedná se o prvotní kontakt dotyčného s poskytováním sociálních služeb a dále zajišťují v potřebném rozsahu stravu, oblečení či zdravotní péči.⁶¹

Jako poslední zde představíme terénní program, známý pod anglickým názvem streetwork. Tato metoda sociální práce je určena pro osoby (dále jen klienti), které potřebují pomoc druhých, ale aktivně ji sami nevyhledávají. Příslušníci dané organizace proto chodí do míst, kde se tito klienti často vyskytují, shlukují a tráví tam svůj volný čas. Streetwork je založen na aktivním vyhledávání svých klientů, kdy poskytuje mobilně sociální služby, bez nutnosti znát totožnost klienta. Požadáním o klientovu totožnost by se mohla narušit důvěra, na které je streetwork založen.⁶²

V hlavním městě České republiky operují terénní pracovníci organizace s názvem Drop In. Tato organizace je zaměřena na drogově závislé jedince. V rámci streetworku terénní pracovníci aktivně vyhledávají drogově závislé osoby v centru Prahy, neboť tito jedinci se zde velmi často pohybují. Náplní práce této společnosti je navázat a udržet kontakt s uživateli návykových látek, minimalizovat dopady rizikového

⁵⁹KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha, 2005. s. 24-25.

⁶⁰KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha, 2005. s. 30-31.

⁶¹BEDNÁŘOVÁ Z., PELECH L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno, 2003. s. 95.

⁶²BEDNÁŘOVÁ Z., PELECH L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno, 2003. s. 7-9.

užívání drog, poskytnutí zdravotnického materiálu (především výměna injekčních stříkaček), zvýšit informovanost o drogové problematice a možnostech léčby pro jednotlivé klienty, kdy se snaží dané jedince přesvědčit, aby využívali i jiných institucí, která mají stálé pracoviště. Pracovníci též informují o možnostech hygieny, ubytování či poradí jak si vyřídit doklady či jak zažádat o nárokové dávky. Služba je poskytována samozřejmě bezplatně.⁶³

4. 2 Organizace zabývající se pomocí bezdomovcům

Základní organizací, která se zabývá pomocí lidem v nouzi, je samotný stát. Stát se řídí platnými a účinnými zákony, a to zejména zákony č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, 108/2006 Sb. o sociálních službách a 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Stát určuje základní podmínky pro poskytování pomoci potřebným, které si obce, města či kraje mohou na základě místní samosprávy upravit podle potřeby, která je v daném regionu zapotřebí, přitom tyto místní úpravy nesmí být v rozporu se zákonem.

Tento systém je podobný jako v mnoha zemích Evropské unie, kdy ve většině evropských zemí jsou sociální služby vnímány jako jeden velký celek, který v sobě zahrnuje pojmy jak sociální služby, tak i sociální pomoc. Různé skupiny států mají obdobné koncepce, které se liší místními úpravami a národní tradicí. Za zmínku stojí tzv. jihoevropský model, kam řadíme Itálii, Španělsko, Řecko a Portugalsko, kde není sociální pomoc příliš rozvinutá. Nabídka služeb je minimální, kdy se stát zapojí s možnostmi pomoci až v krajních případech, kdy selže základní péče zajišťována rodinou či poskytována soukromými organizacemi.⁶⁴

Významnou skupinu organizací, která se zabývá problematikou bezdomovectví a sociální pomoci potřebným vychází z neziskových a dobročinných sdružení, jedná se tedy o nestátní instituce, které jsou financovány různými sponzory nebo jsou vedeny jako příspěvkové organizace. Těchto zařízení využívají bezdomovci mnohem více než pomoci státu. Důvod je vcelku jednoduchý – v těchto institucích jim pomohou i bez předloženého platného dokladu totožnosti a vyplněných formulářů či žádostí o pomoc.

⁶³Streetwork [online]. 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://http://www.dropin.cz/index.php/streetwork>>.

⁶⁴KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha, 2005. s. 63-66.

Seznam vybraných organizací, které pomáhají lidem v nouzi, je uveden v příloze I této práce.

Za všechny tyto organizace zde představíme organizaci, která se zrodila v 90. letech 20. století za velkého přispění paní Vlastimily Hradecké, která přišla s vizí pomáhat potřebným a k tomu přišla se symbolickým názvem této organizace – Naděje. Naději v srpnu roku 1990 registrovalo Ministerstvo vnitra jako občanské sdružení, od této doby se činnost Naděje začala postupně rozvíjet, kdy např. v roce 1992 v pěti českých městech spustila své projekty a roku 1995 byla otevřena v Praze první noclehárna pro muže. Naděje se dále stala v roce 2012 členem Sdružení azylových domů v České republice a v lednu 2013 otevřela tři nové pobočky ve Vejprtech, Kadani a Klášterci nad Ohří. Naděje je charitativní organizace, která na základě křesťanských principů realizuje v několika svých pobočkách na celém území České republiky sociální pomoc potřebným. Naděje poskytuje především pomoc duchovní, morální, sociální, zdravotní, lékařskou, hygienickou, stravovací, ubytovací, hmotnou, právní, poradenskou, osvětovou, vzdělávací i výchovnou. Své služby zaměřuje zejména na lidi osamělé, zdravotně postižené, společensky vyloučené nebo jinak znevýhodněné.⁶⁵

4. 3 Další možná řešení pomoci

Maďarská vláda koncem roku 2011 přijala přísný zákon namířený proti bezdomovcům, který bez problémů prosadila vládní strana Fidesz, jenž má v parlamentu ústavní většinu. Policie při prvním řešení přestupku s bezdomovcem ho bude nejdříve varovat a při opakovaném prohřešku má možnost bezdomovcům udělit vysokou pokutu, v přepočtu až do výše 11 000,-- Kč nebo jej poslat do vězení. Tento kontroverzní zákon vzbudil vlnu kritiky s upozorněním, že zákon je nevymahatelný a problém neřeší. Podle BBC žije jen v maďarském hlavním městě přibližně 10 tisíc bezdomovců. „Podle Miklose Vecseie z řádu maltézských rytířů, který bezdomovcům v Budapešti pomáhá, je nový zákon jen populistickým gestem vůči voličům, kteří už mají dost zapáchajících nuzáků. Chudoba se ale zakázat nedá, upozorňuje Vecsei. Autor zákona, poslanec Fideszu Mate Kocsis, argumentuje, že za boj proti bezdomovectví musí převzít odpovědnost místní radnice a slibuje postavit nové útulky pro chudé. Proti nové normě se už chystá řada demonstrací.“⁶⁶

⁶⁵ *O nás* [online]. 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.nadeje.cz>>.

⁶⁶ HÁJEK, A. *Maďarsko zakázalo bezdomovce* [online]. 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/maďarsko-zakazalo-bezdomovce-hrozi-jim-pokutou-ci-vezenim-pa4-/zahranicni.aspx?c=A111201_143902_zahranicni_aha>.

Dalším možným řešením, jak pomoc bezdomovcům společnosti ukázala jistá paní Marcela z Jablonce nad Nisou, o jejímž počínání byla odvysílaná reportáž v televizi v pořadu Soukromá dramata. Tato žena se dobrovolně stará o bezdomovce Jirku, který trpí paranoidní schizofrenií. Tento Jirka odmítá chodit do azylového domu, neboť má chronický strach z lidí. Zvykl si pouze na paní Marcelu, kterou přijal jako svoji matku. Paní Marcela tomuto bezdomovci téměř denně vaří a jídlo mu nosí na smluvené místo u autobusového nádraží. Do svého projektu paní Marcela zapojila i své známé, kdy především jedna kamarádka poskytne Jirkovi jednou měsíčně svoji koupelnu na celkovou hygienu. Paní Marcela se nechala slyšet, že kdyby vlastnila dům a ne byt 1+1, vzala by si Jirku k sobě domů. Tento způsob pomoci je poměrně svérázný a paní Marcela si jistě zaslouží obdiv společnosti.

Dle Jaroslavy Pavelkové je koncepce řešení problému bezdomovectví rozdělena do 17 bodů, kdy se zaměřuje na prevenci, kdy je důležité aktivně vyhledávat osoby, kterým potencionálně hrozí trvalá ztráta zaměstnání. Dále poukazuje na zvýšení počtu vyškolených sociálních pracovníků a rozšíření služeb poskytovaných v denních centrech. Díl řešení vidí také ve zvýšení informovanosti a zlepšení výuky ve školském zařízení na všech úrovních vzdělávání včetně vylepšení obsahu učebnic. Správná výchova v rodině i ve škole by měla vychovat silného jedince, který se dokáže sám o sebe postarat a při potřebě pomoci druhému, který toho nebude schopen. Součástí řešení má být i poskytování ze strany obecních úřadů levnějšího ubytování pro začínající mladé rodiny, absolventy škol či hendikepované lidi.⁶⁷

Poctivost. Poctivost je také jednou z možností, jak se odpoutat od sociálních problémů a bezdomovectví. Důkazem je dnes již bývalý bezdomovec z Kansas City ve státě Missouri (USA) Billy Ray Harris. Tomuto tehdy ještě bezdomovci, který žebral na ulici, hodila jistá paní Darlingová drobné mince. Přitom jí z prstu spadl prsten s diamantem a zůstal v kelímku. Tento bezdomovec jej chtěl ihned prodat, ale nakonec to neučinil a počkal do druhého dne, kdy si pro prsten přišla jeho majitelka. Tento příběh se dostal do médií a šťastná paní Darlingová nechala vyhlásit veřejnou sbírku, kdy se na zmíněného poctivého bezdomovce vybralo v přepočtu více jak 1,5 milionu korun. Tento muž tedy dostal druhou šanci žít normální život.⁶⁸

⁶⁷PAVELKOVÁ, J. *Problematika lidí v nouzi*. Praha, 2007. s. 97-100.

⁶⁸*Bezdomovec vrátil ženě drahý prsten, teď je z něj boháč* [online]. 2013 [cit. 2013-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/koktejl/294179-bezdomovec-vratil-zene-drahy-prsten-ted-je-z-nej-bohac.html>>.

5 Výzkum

K teoretické části této bakalářské práce si autor dal za cíl provést na základě dotazníkového šetření a provedených rozhovorů průzkum mezi cílovou skupinou zjevných bezdomovců. Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda mají bezdomovci snahu o začlenění do majoritní společnosti a dále jaké kroky uskutečňují k tomu, aby naplnili tuto jejich osobní snahu. Na základě tohoto šetření také ukážeme mimo jiné příčiny, díky kterým dotazovaní bezdomovci přišli o svoji střechu nad hlavou. Provedené dotazníkové šetření a rozhovory se uskutečnily v období září 2011 až leden 2013 na území hlavního města Prahy. V tomto období probíhal tedy sběr dat, který je předmětem výzkumu pro tuto práci.

5.1 Výběr respondentů

Pro dotazníkové šetření bylo vybráno celkem 172 zjevných bezdomovců různého stádia zanedbání, pohlaví či věku, kteří se vyskytují v centru hlavního města České republiky a v jeho okolí, zejména v městských částech Prahy 5, 6 a 7. Zjevní bezdomovci byli vybráni právě proto, že na ulicích jsou nejvíce viditelní, tudíž každý pozorovatel nemůže takového bezdomovce zaměnit s běžným občanem naší společnosti. Tabulka č. 3 ukazuje rozdělení vybraných bezdomovců podle pohlaví a věku. S několika těchto bezdomovců byly také provedeny rozhovory, kdy zkrácený přepis nejzajímavějších dvou životních příběhů tvoří přílohu této bakalářské práce (viz příloha III).

Tito bezdomovci projevili poměrně velký zájem na zodpovězení pokládaných otázek, většina z nich byla nakloněná ke vzájemné konverzaci, byť ve většině případů stál dotazovatel před nimi v uniformě Policie České republiky, avšak ani tato skutečnost bezdomovce neodradila od vzájemné komunikace, za což jim patří velké díky.

pohlaví	věk	počet	celkem
M	do 25 let	53	142
M	25 - 50 let	27	
M	nad 50 let	62	
Ž	do 25 let	19	30
Ž	25 - 50 let	3	
Ž	nad 50 let	8	

Tabulka č. 3: Přehled bezdomovců, kteří se podíleli na výzkumu⁶⁹

⁶⁹Vlastní tvorba

Vzhledem k velkému časovému rozhraní, kdy byly sbírána data, si zpracovatel této práce již dotázané bezdomovce označil podle jejich jména, věku a místa, kde se s nimi setkal, čímž zamezil duplicitě získaných dat.

5. 2 Dotazníkové šetření

Vybranému vzorku zjevných bezdomovců byly položeny následující otázky:

- 1) Kolik je Vám let?
- 2) Co byla příčina toho, že jste se stal (a) bezdomovcem?
- 3) Jak dlouho jste v současné chvíli na ulici?
- 4) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
- 5) Sužují Vás nějaké nemoci?
- 6) Jakým způsobem nejčastěji získáváte peníze na obživu?
- 7) Byl (a) jste v minulosti odsouzen (a) v trestním řízení?
- 8) Využíváte nějaký druh sociální pomoci?
- 9) Máte zájem vést opět "normální" způsob života?
- 10) V případě, že ano, jakým způsobem se o to snažíte?

Tyto dotazníkové otázky byly vybranému vzorku bezdomovců pouze položeny, kdy dotazovatel pomalu a zřetelně pokládal otázky a odpovědi si sám zaznamenával. Rozdat mezi bezdomovce dotazník s otázkami a čekat, že jej vyplněný doručí na určené místo, by nemělo žádný význam, neboť dle odhadu by se dotazovateli vrátilo nepatrné procento rozdaných formulářů, proto bylo využito výše uvedené metody, která se ukázala jako nejlepší možné řešení, jak požadované data získat. Druhotným důvodem byla též prevence před roznášením různých nemocí, kterými někteří bezdomovci trpí.

Výše uvedené otázky byly záměrně sestaveny tak, aby je cílová skupina respondentů s přihlédnutím k jejich nátuře pochopila a mohla na ně adekvátně a jednoznačně odpovědět. I přes jednoduché znění otázky měli někteří jedinci problém s pochopením otázky, takovým jedincům byla otázka dále dovysvětlena, aby danou otázku náležitě pochopili a mohli na ní odpovědět. U jedinců, kteří dle názoru dotazovatele, odpovídali nepravdivě, nebyla jejich odpověď zaznamenána a není tak součástí výsledných čísel uvedených v této práci.

5.3 Vyhodnocení příčin vzniku bezdomovectví

Na otázku: “Co byla příčina toho, že jste se stal (a) bezdomovcem?” mnozí nevěděli, co mají přesně uvést. Dost často si dotazovaní jedinci stěžovali na více faktorů, kdy ale nakonec vždy vybrali ten hlavní, rozhodující faktor, díky kterému skončili na ulici. Tabulka č. 4 rozděluje respondenty na muže a ženy a uvádí hlavní příčinu skutečnosti, že se z daného jedince stal bezdomovec. Dále ukazuje vyhodnocení příčin vzniku bezdomovectví u těchto jedinců v procentech.

pohlaví	rodinné problémy	ztráta zaměstnání	odchod z VTOS či ústavní péče	vlastní rozhodnutí	závislost na alkoholu	ostatní
M	35	30	18	8	21	30
Ž	12	3	2	0	6	7
celkem	47	33	20	8	27	37
ukazatel v %	27,3	19,2	11,6	4,7	15,7	21,5

Tabulka č. 4: Příčiny vzniku bezdomovectví⁷⁰

Z tabulky č. 4 je patrné, že u zkoumaného vzorku 172 bezdomovců byly nejčastější příčinou vzniku bezdomovectví především rodinné problémy, do kterých řadíme rozvod, úmrtí blízké osoby, rozchod partnerů či nezáměr rodinných členů o jedince, a to v 27,3 %. S 21,5 % následují ostatní příčiny, kterými rozumíme závislost na drogách či herních automatech, zadluženost či ve dvou případech přistěhovalectví. Po těchto dvou příčinách následuje ztráta zaměstnání (19,2 %), závislost na alkoholu (15,7 %), opuštění výkonu trestu odnětí svobody a jiných ústavů (11,6 %) a poslední příčinou je bezdomovectví na základě vlastního rozhodnutí – bezdomovectví jako svobodně zvolený styl života (4,7 %).

Když se podíváme na muže a ženy odděleně, tak vzhledem k tomu, že dotázaných žen bylo pouhých 30 oproti 142 mužů se dá říci, že příčiny vzniku bezdomovectví procentuálně odpovídají mužům ve všech příčinách až na rodinné problémy. Z 30 žen bez domova odpovědělo 12 z nich, že hlavní příčinou toho, proč se dostaly na ulici, byly rodinné problémy. Ze zkoumaného vzorku to odpovídá 40 %, kdežto u mužů rodinné problémy zaujímají necelých 25 %.

„Podle výzkumů je nejčastější příčinou bezdomovectví ztráta zaměstnání (23 %), následuje rozvod (20 %), odchod z rodiny (11 %), výkon trestu (5 %), špatné

⁷⁰Vlastní tvorba

hospodaření (3 %), výstup z ústavního zařízení (2 %). Jiné příčiny tvoří 29 %, a pouze u 7 % bezdomovců má jít o dobrovolné rozhodnutí (ovšem i zde je třeba vzít v úvahu jejich psychický stav a další okolnosti).⁷¹

Pokud porovnáme výsledky zpracovatele této práce s ukazateli, které předkládá ve svém článku paní Eduarda Heczková, můžeme konstatovat, že zjištěné příčiny bezdomovectví se liší nepatrně. Odchytky výsledků jsou způsobeny menším vzorkem dotazovaných bezdomovců, lokalitou sběru dat a také trochu rozdílným členěním příčin vzniku bezdomovectví. Dá se říci, že oba tyto výzkumy došly k závěru, že ztráta zaměstnání a rodinné problémy jsou nejčastějšími příčinami vzniku bezdomovectví.

5.4 Vyhodnocení ostatních otázek průzkumu

Nyní rozebereme zjištěná data zbylých otázek mimo hlavních cílových otázek výzkumu. Z tabulky č. 5 můžeme vyčíst, že bezdomovci se pohybují na ulici různě dlouho. U mužů převládá období mezi třemi až deseti lety, kdežto u žen jeden až tři roky. Zarážející může být, že celkem 33 bezdomovců je na ulici méně než jeden rok, což ukazuje na skutečnost, že bezdomovců v současné době stále přibývá. U dotázaných bezdomovců to činí 19,2 %.

	M	Ž
< 1 rok	29	4
1-3 roky	22	18
3-10 let	75	6
> 10 let	16	2

Tabulka č. 5: Přehled doby strávené na ulici⁷²

	základní	vyučen/a	SŠ	VŠ
M	26	59	38	19
Ž	5	22	3	0

Tabulka č. 6: Bezdomovci a vzdělanost⁷³

Tabulka č. 6 ukazuje na vzdělanost bezdomovců. Z celkového počtu 172 osob odpovědělo 81 z nich (což činí 47 %), že jsou vyučení. Obor vyučení je velmi rozsáhlý, na dotazník odpovídali mimo jiné zedníci, kuchaři, elektrikáři, zámečníci, švadleny

⁷¹HECZKOVÁ, E. *Bezdomovci a my* [online]. 2012 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.getsemany.cz/node/292>>.

⁷²Vlastní tvorba

⁷³Vlastní tvorba

a prodavači. 19 bezdomovců s vysokou školou (z celkového počtu 11 %) ukazuje, že bezdomovectví může postihnout i vysokoškolsky vzdělané lidi.

V tabulce č. 7 najdeme jednoznačné odpovědi na otázky z dotazníku č. 5, 7 a 8. Z celkového počtu dotázaných bezdomovců jich 135 uvedlo, což činí 78,5 %, že je trápí určité nemoci. Mezi nejčastěji zmiňované patří bércové vředy a další kožní choroby. U drogově závislých bezdomovců se jedná především o žloutenku typu C.

„Lidé bez reálného stálého bydliště jsou téměř všichni zdravotně postiženi. Mnozí z nich se stali bezdomovci v důsledku svého zdravotního postižení (mentálního, psychického), protože se nedovedli sami vyrovnat se životními situacemi. Další choroby (kožní, parazitické, respirační) se přidružují v důsledku jejich životního stylu.“⁷⁴

	ANO	NE
Sužují Vás nějaké nemoci?	135	37
Byl (a) jste v minulosti odsouzen (a) v trestním řízení?	90	82
Využíváte nějaký druh sociální pomoci?	121	51

Tabulka č. 7: Vyhodnocení otázek č. 5, 7 a 8 dotazníku⁷⁵

Z tabulky č. 7 dále vyčteme, že poměr v minulosti odsouzených v trestním řízení a bezdomovců dosud netrestaných je téměř vyrovnaný (52 vs. 48 %). Nedá se tedy konstatovat, že bezdomovci jsou recidivisté. Možná až překvapivě 121 bezdomovců odpovědělo, že využívá různých sociálních služeb, což z celkového počtu činí 70 %. Někteří pobírají sociální dávky či dokonce starobní důchod. V hlavním městě Praze jsou mezi bezdomovci populární organizace Naděje a Armáda spásy, kam chodí na jídlo i pro ošacení.

V tabulce č. 8 vidíme výsledné odpovědi na otázku: „Jakým způsobem nejčastěji získáváte peníze na obživu?“ Většina (70 %) dotázaných bezdomovců odpověděla, že nejčastějším způsobem je žebrání, dle slov většiny bezdomovců žebráním nikomu neublíží a porušení vyhlášky města je lepší než se dopustit trestného činu krádeže. 5 % dotázaných bezdomovců přiznalo, že si pravidelně shánějí brigády či spíše práci na černo. Zajímavým ukazatelem je fakt, že z dotázaných žen bez domova se žádná z nich nezabývá sběrem surovin, jako jsou železo a ostatní barevné kovy a papír. Zarážející je skutečnost, že téměř každá bezdomovkyně do 25 let (v našich číslech to činí 79 %)

⁷⁴Hradecká, V., Hradecký, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 67.

⁷⁵Vlastní tvorba

odpověděla, že se dopouští trestné činnosti. Tato skutečnost se především odvíjí od jejich drogové závislosti.

	žebrání	sběr surovin	trestná činnost	brigády
M	112	17	9	4
Ž	9	0	15	6

Tabulka č. 8: Jak bezdomovci získávají peníze⁷⁶

5.5 Odpověď na hlavní cílovou otázku

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, zda bezdomovci mají snahu o začlenění do majoritní společnosti a dále jaké kroky uskutečňují k tomu, aby naplnili tuto jejich osobní snahu. Výsledná čísla ukazuje tabulka č. 9.

pohlaví	věk	počet	zájem o začlenění zpět do majoritní společnosti	
			ANO	NE
M	do 25 let	53	41	12
M	25 - 50 let	27	15	12
M	nad 50 let	62	33	29
Ž	do 25 let	19	4	15
Ž	25 - 50 let	3	3	0
Ž	nad 50 let	8	7	1
celkem	---	172	103	69
celkem v %	---	100	59,9	40,1

Tabulka č. 9: Přehled bezdomovců, kteří mají zájem o začlenění do majoritní společnosti⁷⁷

Výsledky tohoto průzkumu jsou vcelku překvapivé. Autor této práce, ani kolektiv jeho spolupracovníků nepředpokládali, že ze vzorku 172 dotázaných bezdomovců většina (59,9 %) má zájem o to nebýt dále bezdomovcem a začlenit se zpět do intaktní společnosti. Tuto skutečnost zásadně ovlivnili muži do 25 let, kdy 77 % z nich odpovědělo, že se chtějí zapojit do majoritní společnosti. U mužů v ostatních věkových kategoriích jsou výsledky vcelku vyrovnané, kdy mírně převažuje touha po normálním životě, nikoli bída na ulici. Nutno podotknout, že někteří bezdomovci si za

⁷⁶Vlastní tvorba

⁷⁷Vlastní tvorba

den přijdou na slušné peníze, ať už zásluhou žebrání nebo trestné činnosti, což je pro ně zásadní rozhodovací faktor.

Dále lze konstatovat, že ženy nad 25 let nechtějí živořit na ulici a až na jednu chtějí opětovně žít normální život. Pravým opakem jsou ženy do 25 let, kdy 15 z 19 odpovědělo, že si na život na ulici zvykly, jsou spokojené a o návrat do "normální" společnosti nemají zájem. Tato skutečnost je ovlivněna především tím, že dotyčné se živý především trestnou činností (viz tabulka č. 8), kterou si přijdou mnohdy na nemalé částky peněz, které jim s rezervou stačí, aby si pořídili svoji dávku návykové látky či zkusily štěstí v herně u výherních automatů.

Zarážející a v rozporu s údaji uvedenými v tabulce č. 8 byly odpovědi těch bezdomovců, kteří touží po návratu do majoritní společnosti. Jednoznačnou odpověď měla pouhá třetina bezdomovců, ostatní nevěděli jak odpovědět a poměrně dlouho přemýšleli, jak odpoví. Z tohoto chování můžeme usuzovat, že odpověď těchto bezdomovců nemusela být upřímná a mohla tak negativně ovlivnit tento průzkum. Ostatně když si vezmeme, že 121 bezdomovců uvedlo jako hlavní způsob příjmu peněz žebrání a pouhých 10, že chodí na různé brigády, tak je zarážející, že ze 103 stejných bezdomovců, co mají zájem o návrat do majoritní společnosti, rázem 35 z nich uvádí, že chodí po různě placených brigádách, aby si vydělali peníze na vyřízení osobních dokladů. Poté mají vidinu, že si našetří na měsíční pobyt na ubytovně, kde se jim dostane alespoň základního sociálního zázemí a dále budou pracovat, přičemž se budou snažit získat lépe placenou práci než doposud.

Dalších 24 bezdomovců uvádí, že jsou zaregistrováni v denních centrech či azylových domech, kde jim příslušná organizace hledá práci, kdy se aktivně ptají a informují se, zda již mohou někam nastoupit. Většina z těchto bezdomovců využívá nocleháren, na které si přes den svým osvědčeným způsobem vydělají. V tomto jejich počínání můžeme vidět pomyslný odrazový můstek k zapojení se do majoritní společnosti. Podle slov většiny bezdomovců se jim cíl odpoutat se od bezdomovectví ovšem dlouhodobě nedaří naplnit, neboť když si již našetří určitý obnos peněz, tak mají takovou smůlu, že je někdo okrade či peníze ztratí anebo je utratí za potraviny, cigarety a alkohol.

Zbylých 44 bezdomovců bez okolků přiznává, že nedělá téměř nic proto, aby se sami zapříčinili o změnu svého společenského postavení, ale rádi by zase měli stálou střechu nad hlavou a jistý měsíční příjem, který by jim dokázal pokrýt veškeré náklady,

stejně tak jako v omezeném rozsahu jim to dokáže zajistit sama ulice. Jeden z těchto bezdomovců s určitou nadsázkou uvádí, že při žebrání čeká na štědrého dárce, který mu do čepice místo drobné mince vhodí svazek bankovek s číslem účtu vedený na jeho jméno, na kterém bude pár miliónů korun. Tento bezdomovec se nechal slyšet, že kdyby se toto skutečně stalo, pomohl by dalším svým kamarádům dostat se z ulice.

Závěr

Podíváme-li se na fenomén bezdomovectví v globálním měřítku, zjistíme, že se jedná o celosvětový problém. Bezdomovectví je jistě jedním ze závažných fenoménů současné doby, které narušuje klidný chod běžné společnosti v mnoha státech světa. Mnozí z nás si ani neumí představit situaci, co by dělali, kdyby neměli právě tu svoji střechu nad hlavou. Na druhé straně se ve společnosti vyskytují bezdomovci, kteří jsou již postaveni před tento problém a denně se potýkají s problémy jak uspokojit základní lidské potřeby jako je příjem stravy, hygiena či vyhovující prostředí pro spánek.

V této práci autor popisuje historický vývoj bezdomovectví, kdy se na bezdomovce v dobách starověku a středověku pohlíželo spíše jako na cizince, nikdo v té době neřešil otázku, jestli má daný jedinec kde bydlet. Moderní pojetí bezdomovectví je v civilizovaných státech obecně znám – opuštěná osoba, která se potlouká po ulicích ve špinavých šatech, nevábně zapáchá a hledá cokoli, co může sníst či jinak si zpříjemnit mnohdy těžký život trávený na ulici.

Jeden z dílčích cílů bakalářské práce byl naplněn, kdy jsou v práci definovány základní pojmy týkající se tohoto patologického jevu. Definice pojmů bezdomovectví a domov jsou obohaceny o názory jednotlivých autorů, z jejichž děl autor při zpracování této práce čerpal. Dále je poukázáno na známé typologie bezdomovectví, kdy nejznámější a nejvíce rizikovou formou pro společnost je zjevné bezdomovectví. Mnozí lidé si ovšem neuvědomují závažnost potenciální hrozby bezdomovectví, kdy bezdomovectvím se s jistou nadsázkou dá říci, že je ohrožen každý člen společnosti. K této nemilé situaci může dojít velmi rychle, kdy se například manželé rozvedou, muž nebude mít kde bydlet, k tomu záhy přijde o své zaměstnání a pokud mu jeho blízké okolí nedokáže pomoci, cestu na ulici má poté otevřenou (viz příloha III). Cesta zpět již není tak snadná a mnozí bezdomovci se časem o to ani nesnaží, neboť sami tvrdí, že po marných pokusech získat zpátky společenské postavení, tuto snahu zavrhlí.

Příčin vzniku bezdomovectví je hned několik. Podle různých průzkumů včetně provedeného samotným zpracovatelem této práce mezi nejčastější příčiny vzniku bezdomovectví patří rodinné problémy a ztráta zaměstnání. Do rodinných problémů řadíme rozvod či rozchod partnerů, kteří byli na sobě finančně závislí, odchod od rodiny, smrt blízké osoby či nezájem rodiny jako celku o jedince.

Právní předpisy bezdomovcům moc neříkají. Přirozeně, i pro bezdomovce platí obecné pravidlo, že neznalost zákona neomlouvá. Z pracovních zkušeností autor této práce může konstatovat, že bezdomovci právní předpisy ovšem porušují cíleně, neboť

bezdomovci byli několikrát v minulosti poučeni o protiprávních jednáních, u kterých byli přistiženi. Bezdomovci se prakticky denně dopouští přestupků, kdy na území hlavního města Prahy převládají přestupky proti veřejnému pořádku, kdy převládá porušení obecně závazných vyhlášek města. Bezdomovci velmi často žebrají na místech zakázaných vyhláškou hlavního města Prahy č. 14/2000, dále porušují vyhlášky o čistotě a zákazu požívání alkoholu na místech zakázaných.

Na rozdíl od přestupků, kde pachatelé hrozí v blokovém řízení relativně malá pokuta (max. 1 000,-- Kč) jsou sankce u spáchaného trestného činu mnohem větší, kdy nejprísnějším trestem rozumíme trest odnětí svobody, odsouzená osoba si tak musí tento trest odpykat za dveřmi věznice bez možnosti kontaktu s vnějším světem. Mezi bezdomovci nejčastěji páchané trestné činy patří krádež, rvačka a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

Zpracovatel této práce poukázal na různé možnosti a nabídky pomoci bezdomovcům, které nabízí jak stát v podobě sociálních dávek či důchodů, tak především neziskové organizace a samotní lidé. V dnešní době bezdomovci na území hlavního města Prahy více využívají denních center a charit než bylo dříve. Bezdomovci se v těchto organizacích bezplatně nají, vykoupou, dostanou stravu a mají zde i možnost lékařského ošetření či poradenství. Noclehárny pak využívají k jednorázovému přenocování minimálně, a to především v zimním období. Většina bezdomovců si raději napije nějakého alkoholu a nocují kdekoli, např. na lavičce v parku či v jakémkoli výklenku budovy.

Hlavním cílem výzkumu u této práce bylo zjistit, zda mají bezdomovci snahu o znovu začlenění do majoritní společnosti. Výzkumným vzorkem byla skupina 172 zjevných bezdomovců, kteří se pohybují na území hlavního města Prahy, a to především v okolí samotného centra a dále na Praze 5, 6 a 7. Výsledek tohoto průzkumu může být pro mnohé překvapující, kdy 103 (což činí necelých 60 % všech dotazovaných) z nich odpovědělo, že již nechtějí trávit čas na ulici a mají tak zájem žít jako většina společnosti. Zbylá část dotázaných bezdomovců razantně odmítla tuto možnost, kdy je v současné době život na ulici uspokojuje natolik, že zněnu „k lepšímu“ si nepřipouští či již nemají ambice v životě něco dokázat.

Výsledek doprovodné otázky, kdy bylo cílem zjistit, jakým způsobem těchto 60 % bezdomovců se snaží dostat z ulice mezi majoritní společnost, je nejistý neboť došlo k rozporu s odpověďmi v celém dotazníkovém šetření. Ale i tak nejčastějším

aktem činu, na základě provedených brigádních prací (či jiné činnosti), je snaha ušetřit peníze na ubytování. Většině z nich se to ovšem dlouhodobě nedaří.

Odpovědi na otázky, proč lidé bez domova setrvávají v nevyhovujících podmínkách a proč se někteří nesnaží svou situaci změnit, jsou z pohledu mnohých bezdomovců jasné. I ty, nevyhovující životní podmínky poskytují jistotu v jejich stále nejistotě, jsou jediné, na které se mohou spolehnout. U některých bezdomovců se vyskytuje zajímavý fakt, že když byli v samotném počátku jejich bezdomovectví, tak si nevěděli rady se svým nově vzniklým postavením. Vyplývá to z velkého šoku, jakoby nevěřili opravdovosti situace, do které se dostali. Po fázi šoku přichází snaha se z dané situace co nejdříve dostat a když se to nepovede, nastává fáze přijetí životní situace, s kterou se později tito jedinci smíří. Velmi klíčová je schopnost poučit se ze svých chyb, které člověk svými činy vytvoří. To, že se neumí poučit z minulých nezdarů, neumí ani předcházet budoucím chybám a ty ho odrazují ze snahy o začlenění mezi “normální” společnost.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

BEDNÁŘOVÁ Zdena, PELECH Lubomír. *Slabikář sociální práce na ulici*. 1. vyd. Brno : Doplněk, 2003. 104 s. ISBN 80-7239-148-8

HIML, Pavel. *Zrození vagabunda*. 1. vyd. Praha : Argo, 2007. 371 s. ISBN 978-80-7203-917-3.

HRADECKÁ, Vlastimila - HRADECKÝ, Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha : Naděje, 1996, 85 s. ISBN 80-902292-0-4.

HRADECKÝ, Ilja a kol. *Definice a typologie bezdomovectví*. Praha : Naděje 2007. 52 s.

ISBN 978-80-86451-13-8.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha : Portál s.r.o., 2001. 288 s. ISBN 80-7178-535-0.

KOZLOVÁ, Lucie. *Sociální služby*. Praha : Triton, s.r.o., 2005. 79 s. ISBN 80-2754-662-7.

PAVELKOVÁ, Jaroslava. *Problematika lidí v nouzi*. Praha : Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2007. 124 s. ISBN 978-80-7290-338-2.

PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha : Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.

RHEINHEIMER, Martin; MAREK, Vladimír. *Chudáci, žebráci a vaganti : lidé na okraji společnosti 1450-1850*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. 187 s. ISBN 80-7021-579-8.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta, LUPTÁKOVÁ, Marina, KOPOLDOVÁ, Bedřiška. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha 2008, 111 s. ISBN 978-80-7338-069-4.

Legislativní zdroje

ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1961, částka 66, 513 – 576 s.

ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, 810 – 826 s.

ČESKO. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1, 17 – 23 s.

ČESKO. Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 74, 3622 – 3662 s.

ČESKO. Zákon č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 98, 4570 – 4615 s.

ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, 4030 – 4052 s.

ČESKO. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2004, částka 143, 8270 – 8316 s.

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37, 1257 – 1289 s.

ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb. o policii České republiky. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91, 4086 – 4115 s.

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, 354 – 461 s.

PRAHA. Obecně závazná vyhláška č. 14/2000 o omezujících opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v souvislosti se žebráním. In : *Sbírka vyhlášek, Praha*. 2000. 1 s.

PRAHA. Obecně závazná vyhláška č. 8/2008 o udržování čistoty na ulicích a jiných veřejných prostranstvích (vyhláška o čistotě). In : *Sbírka vyhlášek, Praha*. 2008. 4 s.

PRAHA. Obecně závazná vyhláška č. 12/2008, kterou se zakazuje požívání alkoholických nápojů na veřejných prostranstvích. In : *Sbírka vyhlášek, Praha*. 2 s.

Elektronické zdroje

Bezdomovectví [online]. 2012 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW: <<http://bezdomovci.estranky.cz/clanky/definice-bezdomovectvi.html>>.

Bezdomovec vrátil ženě drahý prsten, teď je z něj boháč [online]. 2013 [cit. 2013-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/koktejl/294179-bezdomovec-vratil-zene-drahy-prsten-ted-je-z-nej-bohac.html>>.

HÁJEK Adam, *Maďarsko zakázalo bezdomovce* [online]. 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/maďarsko-zakazalo-bezdomovce-hrozi-jim-pokutou-ci-vezenim-pa4-/zahranicni.aspx?c=A111201_143902_zahranicni_aha>.

HECZKOVÁ, Eva, *Bezdomovci a my* [online]. 2012 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.getsemany.cz/node/292>>.

MIKESZOVÁ, Martina, *Bezdomovství v Praze a ve větších městech Středočeského kraje* [online]. 2010 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=346&lst=106>>.

O nás [online]. 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.nadeje.cz>>.

PROCHÁZKA, Jan, *Citáty* [online]. 2010 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z WWW: <<http://citaty.kukulich.cz/temata/domov>>.

Regulace kouření na veřejných místech [online]. 2010 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.pmi.com/cs_cz/tobacco_regulation/regulating_tobacco_products/public_place_smoking/pages/public_place_smoking.aspx>.

Streetwork [online]. 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://http://www.dropin.cz/index.php/streetwork>>.

Ostatní zdroje

HRADECKÝ, Ilja. *Profily bezdomovství v České republice : Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé*. Tematická zpráva, 2005. Bruxelles : Feantsa, 2005. 19 s.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 190/2012, kterým se upravuje postup při manipulaci s pokutovými bloky a finančními prostředky vybranými v blokovém řízení a kterým se mění závazný pokyn policejního prezidenta č. 221/2011, kterým se upravují některé postupy v řízení o přestupcích, 11 s.

MARCÍN, R., Vyšší odborná škola Ministerstva vnitra v Praze. Přednáška předmětu Správní právo, listopad 2011.

Kancelář policejního prezidenta. Zápis z 1. porady policejního prezidenta s řediteli krajských ředitelství policie a řediteli útvarů s celorepublikovou působností konané ve dnech 17. - 18. ledna 2013 v Kounově. 2013, 13 s.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Přehled ukládaných pokut u vybraných přestupků

Tabulka č. 2: Přehled trestních sankcí u vybraných trestných činů

Tabulka č. 3: Přehled bezdomovců, kteří se podíleli na výzkumu

Tabulka č. 4: Příčiny vzniku bezdomovectví

Tabulka č. 5: Přehled doby strávené na ulici

Tabulka č. 6: Bezdomovci a vzdělanost

Tabulka č. 7: Vyhodnocení otázek č. 5, 7 a 8 dotazníku

Tabulka č. 8: Jak bezdomovci získávají peníze

Tabulka č. 9: Přehled bezdomovců, kteří mají zájem o začlenění do majoritní společnosti

Seznam příloh

Příloha I Seznam vybraných organizací, které se zabývají pomocí bezdomovcům

Příloha II Žebrota aneb žebrák z povolání

Příloha III Přepis rozhovorů s bezdomovci

Příloha I

Seznam vybraných organizací, které se zabývají pomocí bezdomovcům

ADRA	http://www.adra.cz
ARMÁDA SPÁSY	http://www.armadaspasy.cz/
CENTRUM SOC. SLUŽEB PRAHA	http://www.csspraha.cz/
ELIM	http://www.elimvsetin.cz/
EMAUZY ČR	http://www.emauzy.org
EXODUS	http://www.exodus.cz/
CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA	http://www.charita.cz/
KS JONÁŠ	http://www.ksjonas.cz/
NADĚJE	http://www.nadeje.cz/
NOVÝ PROSTOR	http://www.novyprostor.cz/
SLEZSKÁ DIAKONIE	http://www.slezskadiakonie.cz/
ÚTOČIŠTĚ	http://www.utociste.cz/cz/uvod/

ŽEBROTA

aneb ŽEBRÁK Z POVOLÁNÍ

veršovaný naučný traktát osvětlující příčiny nezdaru při potírání žebroty na Starém městě Pražském a tudíž, proč jsou Pražané dennodenně různými vágusy opruzováni

Práce ta mě nebaví
neb mě rychle unaví.
Ať fabrika či pekárna,
všude to je pakárna.

Jednou cestou domů z šenku,
přišel jsem však na myšlenku.
Byl jsem totiž hádky svědkem
strážníka s potulným dědkem.

Strážník žádal vysvětlení,
proč vágus bloumá temnotou,
neb měl důvodné podezření,
že chlap se živí žebrotou.

„Máte smůlu, nadstrážmistře,
mám důkaz, co to vyvrací,“
vytahuje dědek bystře
harmoniku foukací.

„Umělec na volné noze,
to je moje profese,“
říká dědek vcelku stroze,
„tož netřeba mi koncese.“

„Žebrota je zakázána,
o tom vskutku není sporu,
leč definice není dána,
můžem' jít k soudnímu dvoru.“

„Vyhláška je věru pěkná,
jiným městům dává příklad.
Houby je vám ale platná,
když k ní chybí právní výklad.“

Inspirován bezzubostí
úředního soukolí
vydělávám náhle dosti
a práci přitom oželím.

Našel jsem si pěkněj flek,
ihned jsem si na něj klek'.

Turisti maj' srdce změkklý,
prachy sypou jako vzteklý.

Na co vstávat brzo ráno?
Žebrotou mám vystaráno!

Štěstí mé však trvá krátce,
asi mě prásk' ňákej zrádce.
Obklopen jsem vmžiku Romy,
pouští na mě blesky hromy.

„Tohleto je naše čtvrt',
hrozí ti tu náhlá smrt'!“
„Bud' nám zaplat' za ochranu
nebo táhni v rodnou stranu!“

„Jít pryč?! Nikdy!“, říku jim ve
své pýše.

Leč rázem se mi hůře dýše.
Ve vzduchu je cítit pnutí,
když vtom padne rozhodnutí.

Že jim kazím jejich živnost,
omezí mi za to hybnost .
V rajónu jim nemám žebrot,
zlámali mi všechna žebra.

Ref: Turisti maj' srdce změkklý,
na co vstávat brzo ráno?
Prachy sypou jako vzteklý,
žebrotou mám vystaráno!

Jsi-li zvědav, čtenáři,
jak dál se mé bytí utváří:

Jsem v průseru,
to buď ujištěn.
Nebyl jsem zdravotně pojištěn.

© Michal Krejčík 30. I. 2003

Jiří 52 let

Jak jste se dostal na ulici?

Na ulici jsem se dostal po rozvodu se svojí ženou. Byt byl psaný na její rodiče, takže jsem se musel sbalit a byt opustit. Na čas jsem se nastěhoval k mému mladšímu bratrovi do volného podkrovního bytu. V té době jsem měl ještě práci, pracoval jsem jako skladník v prodejně s nábytkem, ale jelikož moje bývalá manželka tam také pracovala jako vedoucí a nedokázala se vyrovnat s tím, že mě na prodejně občas potkávala a musela se mnou komunikovat, prosadila se o to, abych prodejnu opustil.

Když jsem přišel o práci (téměř tři měsíce po rozvodu), začaly mi krušné časy. Hledal jsem práci, ale nenašel a tak jsem skončil na pracáku. Dva měsíce měl se mnou bratr trpělivost, ale když se mu narodila druhá dcera, potřeboval peníze a já jsem mu neměl jak platit nájem, takhle jsem byl bratrovi zavázaný. Bratr tak záhy svůj byt pronajal a já musel odejít. Tak jsem ztratil pomyslnou střechu nad hlavou.

Kam jste šel potom?

Teď už jsem skončil doslova pod mostem. Začal jsem se stranit společnosti, bylo mi trapně, ve čtyřiceti nemít kde bydlet. Zabydlel jsem se pod mostem v Krči, nejdřív pod dálnicí, ale hluk od aut mi dost vadil a tak jsem se posunul o kousek dál, shodou okolností jsem cestou narazil na dědu, který vezl do kontejneru staré matrace, tak jsem si polepšil i s podestýlkou.

Jak dlouho jste tedy na ulici?

Na jaře tomu bude 13 let.

To je dlouhá doba, co pro Vás bylo nejsilnějším zážitkem za dobu strávenou na ulici?

Musím přiznat, že jsem toho na ulici zažil dost, některým zážitkům by mnozí ani nevěřili. Ale co mě opravdu velmi zasáhlo, byla skutečnost, když jsme jednou loni v zimě usnuli s kamarádem (taky bezdomovcem) v podloubí na Malém náměstí a on se už neprobral. V noci jsme se bavili, vyžebrali jsme si tu noc docela dost peněz, koupili jsme si cigarety a tři krabice červeného vína, které jsme sami vypili a potom usnuli. Já jsem byl víc oblečený a měl jsem pod sebou kousek polystyrénu, což mi možná zachránilo život. Nevím kolik bylo hodin, ale probudili mě nějací cizinci, kteří o mě doslova zakopli. Zapálil jsem si cigaretu a budím kamaráda, aby si taky dal. Ten se

ovšem nechtěl vzbudit. Když jsem dokouřil, říkám si: „Ty pacholku, tak si to poslední cigárko dám za tebe!“, nevěděl jsem, že už si ho nedá nikdy.

Dokouřil jsem, a když jsem ho ani poté neprobral, všiml jsem si, že nedýchá, zašel jsem do budky zavolat doktora. Jako první přijela policie, chvíli na to sanitka. Zkoušeli kamaráda oživit, ale bylo už pozdě. To byl můj nejsmutnější zážitek, trávil jsem s ním poslední tři roky...

Co zbytek Vaší rodiny, na ty se nedalo obrátit?

„Rodiče mi už dávno zemřeli, pět let jsem se musel starat o bratra, to jsem tenkrát ještě studoval.“ Pak mám akorát nějaké příbuzné na Moravě, ale ty jsem viděl naposled, co byl tatínek ještě na živu.

Co jste vystudoval?

I přes opakování druhého ročníku na střední škole jsem úspěšně dostudoval vysokou školu dopravní v Žilině.

Proč jste se neuplatnil v oboru?

Mým snem bylo dělat zámečníka, založit si velkou firmu. *„Jenže to mi zkřížila cestu ta mrcha, díky které jsem se na ulici dostal.“* Zaslepen láskou jsem se za ní přestěhoval, dá se říct, že jsem za sebou pátil mosty. Z Prahy jsem šel až do Třince, kde jsem měl vidinu pracovat v Třineckých železárnách a potom jít za svým snem. Začal jsem tam pracovat, ale asi tak po roce mi doktoři přišli na astma a zakázali mi pracovat v jakémkoli prašném prostředí a můj sen se pomalu hroutil. Měl jsem poslechnout bratra, o kterého jsem se v té době už nemusel starat, ale láska byla silnější.

Máte jiný příjem peněz než žebrání?

Na samém začátku jsem se dost snažil. Chodil jsem různě na brigády, hodně po stavbách, i přesto že mi to nedělalo dobře na zdraví. Poté jsem rezignoval a pracoval jsem hodně zřídkka, orientoval jsem se na sběr železa a papíru, tím jsem si většinou vydělal dost na denní režii. Dneska jen čekám, kdo mi co hodí do čepice.

Jak často Vás policie “odhalí”?

Je to na denním pořádku. *„Málo kdy se mi stane, že mě za den nezvedne žádný z Vašich kolegů. Opravdu mě ale naštvete, když si kleknu a do pěti minut přijdete.“*

Kolik pokut jste dostal za dobu strávenou na ulici?

„Tady nemůžu sloužit, já jsem dostal tolik pokut, že to spočítat ani nejde.“
Myslím, že jsem jich mohl dostat tak kolem pěti tisíc, ale opravdu jsem to nepočítal. Z toho jsem jich zaplatil minimum, třeba loni jsem zaplatil, samozřejmě že státnímu policistovi, stovku. Chvilí předtím jsem totiž dostal od jednoho turisty dvoustovku, o které jsem ani nevěděl. Byl jsem rád, že si nezvednu svůj dluh a ještě mi zbude na jídlo a nocleh.

Trápí Vás nějaké jiné nemoci kromě astmatu?

„Prošel jsem si žloutenkou, asi jsem někde něco špatného snědl.“ Pak jsem měl několik chřipek, ale z těch jsem se vždycky dobře dostal. Posledních pět let mě trápí záda a koleno, nemůžu tak pořádně chodit, nejhorší je to v noci, když spím venku a vzbudí mě policajti a chtějí po mně, abych se rychle sbalil a někam se přesunul. Jinak jsem vcelku zdravý a jsem za to rád.

Využíváte služeb nějaké charity?

To ano. Celkem pravidelně navštěvuji Armádu spásy a Naději. Chodím tam na snídani, polévku a osprchovat se. Po loňské zkušenosti s umrznutým kamarádem se chodím do Armády spásy i vyspat, ale jen když je opravdu zima, jinak jsem radši tady v centru a dám si to vínečko nebo pivečko.

Miroslava 24 let

Jak jste se dostala na ulici?

Jsem na ulici už dost dlouho, ale nikdy jsem nebyla ten klasický bezdomovec. Snažím se pořád o sebe trochu starat, protože se mi hnusí ti špinaví a zapáchající lidé. Po ulicích se potloukám v podstatě už od základní školy, kdy jsem utíkala z domova a spala na nádraží nebo odstavených vagónech, dost často u kamarádů. Chytila jsem se party poměrně brzy, začala jsem kouřit už v sedmi letech, o chvíli později pít alkohol a krást. Z tohoto důvodu jsem se dostala i do past'áku, odkud jsem pravidelně utíkala.

Vyrůstala jsem jen s mámou, tátu jsem nikdy neviděla. Máma měla spousty milostných románek, často si vodila domů cizí chlapy. Popíjeli dlouho do noci, a když jsem se ohradila, že nemůžu spát, tak mě zbilí. Venku mi tak bylo líp. V 17ti letech si mě máma vzala zpátky domů. Jenže o dva roky později propila byt a tak jsme šly na ulici obě. Tak jsem se stala bezdomovcem takřkajíc na plný úvazek.

Kam jste šly?

Máma se nastěhovala k jednomu z milenců, ten mě neměl rád a tak jsem se musela postarat sama. V té době jsem byla vyučená v oboru kuchař – číšník. Za dobu strávenou na učilišti jsem se na své praxi seznámila s několika majiteli různých hospod a barů, jeden z nich mi nabídl krátkodobé ubytování a práci. Chtěl za to jen, abych s ním šla občas do postele, což mi taky nebylo cizí, ostatně první sexuální zkušenost jsem měla ve dvanácti. Tím mi v začátku dost pomohl, ale když nás jednou načapala jeho manželka ve sklepě, byla to pro mě konečná.

Jak jste se v Praze “chytila“?

Shodou okolností jsem po dvou dnech, kdy jsem spala na nádraží, potkala bývalého přítele Honzu, se kterým jsem se tehdy seznámila v nemocnici a díky kterému jsem i přestala kouřit trávu. Chtěl po mně, abych přestala kouřit i cigarety, což teda bylo pro mě opravdu těžké, a to jsem nikdy nedokázala.

Nechal mě u sebe přespat, opět prakticky zadarmo. Pomohla jsem mu s domácností, kdy jsem mu uklízela, vařila a samozřejmě mu vyplňovala prázdné místo v posteli. Od něj jsem dostala kontakt na majitele jednoho sport baru, kde jsem posléze začala i pracovat. Takhle jsem žila asi tři měsíce, musím říct, že to jsem se měla docela dobře a dokonce jsem si našetřila pár peněz, o které jsem v zápětí přišla. Syn majitele si na mě myslel, a když jsem ho několikrát odmítla, pomstil se mi. Po dlouhé době jsem si myslela, že dělám správnou věc a osud mi dal další ránu.

Ten syn na mě nastražil past, kdy mě obvinil z krádeže firemních peněz. Ačkoli jsem v tom byla nevině, nikdo mi nevěřil a tak jsem dostala první trest. Za poslední měsíc jsem nedostala zaplacení a musela jsem zaplatit všechny naspořené peníze. Neuvěřil mi ani Honza a tak jsem byla opět na ulici.

Co následovalo, kde jste bydlela?

Měla jsem jen svoji tašku s pár věcmi, nic víc. Zkusila jsem obejít několik hospod a barů, ale celé dva týdny jsem nic nenašla. Musela jsem něco jíst a tak jsem kradla v obchodech. Občas mě chytili a policajti mi dali pokutu nebo mě jen zkontrolovali. Když mě chytili, tak jsem šla do dalšího obchodu a ukradla jsem si jídlo tam.

Za ty dva týdny jsem potkala jednu super holku, která měla pronajatou garsonku, kde přespávalo kolikrát i dvacet lidí najednou. Vzala mě k sobě, takže jsem měla zase tu

pomyslnou střechu nad hlavou a pro mě důležitou koupelnu. Měla jsem štěstí, takhle jsem přežila jako bezdomovec první zimu velmi důstojně. Bydlela jsem u ní 5 měsíců.

Platila jste kamarádce na byt, jak jste si vydělávala?

„To byl právě kámen úrazu.“ Kamarádka litala v drogách a sháněla peníze, kde se dalo. Dost kradla a já jsem se k ní přidala. *„Ostatně, ve dvou nám to šlo líp.“* Byly jsme schopny ukrást téměř cokoli, chodily jsme docela dobře oblečené, takže jsme nepřitahovaly takovou pozornost, jako jiní narkomani. Obchody nám už nestačily, přeorientovaly jsme se na kapesní krádeže. *„Když to dobře šlo, byly jsme schopné si takto přijít na slušný balík denně. Řekla bych, že v průměru jsme měly kolem deseti tisíc denně.“*

To je docela dost...

„Jak říkám, kolikrát jsme udělaly za den i padesát tisíc.“ Samozřejmě byly i o dost slabší dny, ale když se nám povedlo ukrást pár nových telefonů, notebook nebo kreditní kartu, kde byl v peněžence napsaný pin. To bylo potom vždycky radosti. Tyhle věcičky jsme i chvíli používaly, ale potom stejně skončily v bazaru nebo jsme je prodaly na ulici.

Jak dlouho Vám to vydrželo?

Vycházelo nám to přibližně pět měsíců, pak jsme si vzaly velké sousto. Chtěly jsme ukrást další notebook jedné ženské, která seděla sama v KFC. Jenže když už jsem si ho strkala pod bundu, přišel zrovna její přítel, který mě viděl. Měly jsme i smůlu, že to byl policajt a počkal u dveří, až s lupem budeme odcházet. U dveří nám zavřel východ a nás takhle chytily. Podle kamerových záznamů nám prokázali ještě několik krádeží a tak jsme spolu putovaly na dva roky do vězení.

Jaké to pro Vás bylo ve vězení?

Bylo to hodně těžké. Ze začátku jsem myslela, že spáchám sebevraždu. *„Dost mě ubíjelo to, že jsem nemohla kouřit.“* Potom, když jsem sehnala cigarety, se to zlepšilo, ale musela jsem o svůj “majetek“ bojovat. Měly jsme tak skupinu Romek, které když nedostaly své (chtěly hlavně cigarety a peníze), tak nás bílé zmlátily. *„Taky mi chyběl chlap. Chlap a cigarety bylo pro mě téměř nedostatkové zboží, zvláště ten chlap. Sice jsme si se spolubydlící spolu hrály, ale to nebylo ono.“* Byly to krušné dva roky, ale myslím, že jsem vyšla ven ještě silnější.

Hned potom, když jsem vylezla ven, musela jsem mít chlapa. Sbalila jsem skoro prvního cizince, kterého jsem potkala. Dostala jsem konečně svého a navíc mi zaplatil. Líbila jsem se mu natolik, že se chtěl se mnou sejít a jestli mi nebude vadit, že přivede i kamaráda. Souhlasila jsem a druhý den jsem měla dost peněz na ubytovnu.

Kam vedly Vaše kroky dál?

„Na ubytovně jsem byla pár týdnů, rozjela jsem si tam slušný business. Bylo tam spousty chlapů, převládali dělníci, převážně Ukrajinci a Cikáni.“ Spala jsem s nimi za peníze a vydělala jsem si několik tisíc. Sice jsem byla zvyklá na jiné chlapy, ale peníze jsem potřebovala.

Ubytovnu jsem opustila hned, jak jsem si našla podnájem. Bylo to u takové sympatické starší paní, která zároveň hledala pomocnici do domácnosti. Měla jsem k dispozici jeden pokoj a vlastní sprchu a WC, kuchyňka byla společná. Chodila jsem na větší nákupy, které jsem občas i zaplatila, neboť jsem platila pouze dva tisíce za nájem. Mým hlavním úkolem bylo především vařit. Ze začátku to všechno fungovalo, jenže mi opět překazil plány chlap. Tentokrát vnuk této paní, který byl děsný erotoman. Ze začátku jsem mu byla po vůli, ale když chtěl se mnou trávit celé své volné dny, nemohla jsem si vydělávat.

„Jednoho odpoledne přišel nečekaně a přistihl mě, jak si to rozdávám s dvěma chlápky.“ Zkusila jsem to ještě zachránit, aby se taky přidal, ale i přes jeho velký sexuální apetit odešel. Týden to nechal být, ale pak to řekl jeho babičce a ta mě vyhnala pryč.

Zkusila jste kontaktovat a požádat o pomoc svého otce?

Několikrát jsem se mámy ptala, kde táta bydlí a proč od nás odešel. Máma se odpovědím vyhýbala, ale nakonec mi řekla, že má bydlet někde v Chomutově, kde přesně nevím. Nemám tak jak se s ním spojit, takže ho nemůžu ani požádat o pomoc. Myslím si, že když o mě do teď neměl zájem, tak ho ani dnes nebude zajímat, jak a kde bydlím, natož aby mi nějak pomohl.

Nezkusila jste se obrátit na charitu?

Když jsem neměla delší dobu kde bydlet, tak jsem se tam chodila vykoupat a občas jsem tam i přespala. Jídlo jsem tam nikdy neměla, venku jsem si sehnala lepší. Potom jsem se seznámila s partou squatterů a tak jsem se k nim připojila a bydlím s nimi dodnes. Do této doby jsem nebrala drogy, trávu do toho nepočítám. Ale s nimi

jsem tomu propadla. Začalo to zase trošku nevinně přes lysohlávky a hašíš, ale pak jsem přešla na pervitin. „*Myslím, že to mám zatím pod kontrolou, stačí mi jedna dávka za měsíc.*“ Chci s tím přestat.

Squat je něco jiného, než jste byla zvyklá, jak jste se s tím vyrovnala?

Za začátku jsem se cítila špatně a chtěla jsem odejít, ale to by v partě nesměl být David. „*Asi prvně v životě jsem se do někoho skutečně zamilovala.*“ A tak jsem zůstala. Byla jsem ráda, že náš squat měl tekoucí vodu. Majitel baráku nás tam nechal žít za sedm tisíc s tím, že musíme šetřit s vodou, jinak bychom “dopláceli“. Električka je odpojená. Máme tam dvoje kamínka na dřevo, takže když je nám zima, zatopíme si. Životní úroveň se mi sice snížila, ale žít v partě je něco víc, než se protloukat sám. „*Kdo nezažil, nepochopí.*“

Trápí Vás nějaké nemoci?

„*Kdepak, jsem zdravá jako rybička.*“ Občas mám kašel a rýmu, ale to nic není. „*Jestli jako nemoc berete těhotenství, tak jsem nemocná na sto procent.*“ Jsem teď ve druhém měsíci těhotenství a chci si to dítě nechat.

Jak chcete žít na ulici s dítětem?

Doufám, že to už bude opravdu odrazový můstek jak začít normální život. Chodím teď s Davidem různě po brigádách a snažíme se dobře fungovat, Máme něco málo našetřeno. Chci přestat i s tím perníkem, věřím, že to dokážu.

Chodíte k lékaři?

Ano, byla jsem na kontrole v Armádě spásy a předem jsem si tam domluvila místo, kdybychom do porodu nesehnali lepší bydlení. Nechci, abych o dítě přišla, a skrývat se s ním na ulici taky nechci, chtěla bych, aby mělo lepší dětství i život než já a udělám proto cokoli. Chci mu vytvořit důstojné podmínky života.

Teď se mi rýsuje dlouhodobější práce servírky v jedné hospodě, udělám všechno proto, abych si ji udržela alespoň do porodu, a pak se uvidí.